

Издава на 15 и на 30 съ-
ли месецъ.

Писма, статии и дописки
са испроважда до Ивана А-
женова въ Букурещъ, до Д.
В. Хранова въ Русчукъ и до
ин. „Промисление“ въ Ца-
риградъ.

Администрацията са на-
мира на Str. Sv. Anton, № 14.

ЗНАНИЕ

Годишната цѣна на въ-
стникъ е:

За Ромъния . . . 12 фр.
За Русчукъ и
Австрия . . . . . 14 „
За сѣрка Ев-
ропейска Турция . . . 16 „
За Россия . . . . 5 р.

Неплатени писма са вър-
щатъ назадъ.

ИЗДАНИЕ ЗА НАУКА И ЛИТЕРАТУРА.

***

Я не плачи, моя птичко,
Отрий очи черни,
Не повгарай моите думи
Сладки, а невѣрни . . .
Наказанъ съмъ и азъ доста
Отъ мойта съдбина,
Която ма безжалостно
Хвърли да загина
Въ вировете, въ блатищата,
Въ развратътъ свѣтовни,
Които сж за чистото
Пагубни, утровни . . .
Я не плачи, нещастни сме
Ние и двоица:
Азе вѣлка женски синджиръ,
А ти си вдовица.

ТРИ КАРТИНИ ИЗЪ БЪЛГАРСКИЯТЪ ЖИВОТЪ.

„Маминото дѣтене.“

IV.

Баба хаджи Христина, калугерката, проповѣда,
че Казанлъкъ е исторически и божественъ градъ,
защото староремениятъ рай, въ който е живѣлъ
нашъ дѣдо Адамъ съ наша баба Ева, са е намиралъ
не между Тигаръ и Ефратъ, а между Стара рѣка,
между Баятътъ и между Кайнарджа. Това е вѣрно
като ясенъ день, ако госпожа Евдокия и да гово-
ри, че невѣрието е голѣмъ грѣхъ и че думите на
библията, която е написана отъ Премъдри Соломо-
на, трѣба да са почитатъ. „Кажи ми ти, защо
Старата рѣка са нарича Стара-рѣка? а?“ пита хаджи
Христина и млаще съ устните си така сладко, щото
езикътъ ѝ частъ-по-частъ изкача изъ своето гнѣздо.
— „Старата рѣка са нарича Стара рѣка за това,
защото е по-стара отъ Кайнарджа и отъ Баятътъ“,
отговаря госпожа Евдокия и усмихва са съ такава
мазна усмивка, съ каквато обикновенно са усмих-
ватъ сичките умни и знающа хора. — „А защо
Кюль-бокрукъ са нарича Кюль-бокрукъ?“ пита ха-
джи Христина. — „Защото казанлъчене хвъргатъ
на това мѣсто пѣпелта си, отговаря госпожа Ев-

докия. — Ако прекръстиме това мѣсто на бъл-
гарски езикъ, то ще да добиеме пѣпелено-поле . . .
Разбра ли сега?“ — „Махни са ти съ своето пѣ-
пелено-поле, говори хаджи Христина и сѣрди са. —
Казанлъчене никога не сж хвъргале на това мѣсто
пѣпелта си . . . Казанлъчене, вѣрвай ми ти, не
сж Сопотненци и не сж още изгубиле своята годѣ-
ма дѣска . . . Сапунджиете имъ даватъ по една ока
сапунъ за десетъ шиника пѣпелъ . . . Ако Сопот-
ненчене да би имале сапунджийници, то не би хвър-
гале пѣпелта си.“ — „Лажешъ, хаджи Христино,
лажешъ! говори госпожа Евдокия. — Ако въ Со-
потъ и да нѣма много сапунджийници, то има бо-
яджийници, които купуватъ пѣпелта много по-скѣпо
отъ сапунджиете.“ — „А азъ ти казвамъ, че Кюль-
бокрукъ са нарича Кюль-бокрукъ за това, че на то-
ва мѣсто Кайнъ е утрѣпалъ брата си Авеля, говори
хаджи Христина самоувѣренно. — Когато азъ ходихъ
на хаджелкъ и когато разказахъ на единъ божи ста-
рецъ, че мѣстото, на което Кайнъ е утрѣпалъ Авеля,
са намира въ нашиятъ градъ, то свѣтиятъ чо-
вѣкъ ма поглѣда зачудено, помисли малко и рече
ми, че това може да бѣде и че ние трѣба да на-
правиме на това мѣсто още единъ манастиръ. „Мѣж-
ски ли манастиръ или женски?“ го попитахъ азъ.
„Направете го мѣжски . . . Женски си вече имате,“
каза той. Тоя старецъ бѣше много мѣдаръ и до-
баръ човѣкъ. „Христино, ти си свѣта жена, ти си
избрана отъ бога, ти си втора Мария Магдалина,
ми казваше. — Царството небесно е направено само
за такива жени.“ „Отче, благослови ма,“ му каз-
вахъ. „Да си благословена, дѣщи моя,“ ми казваше.
„Отче, опрости грѣховете ми,“ му казвахъ. „Опро-
щавамъ ти ги,“ ми казваше. Такавъ праведенъ ста-
рецъ азъ никога не съмъ виждала . . . Когато трѣг-
нахъ изъ Ерусалимъ, то той, сиромаштъ, и заплака!
„Пакъ останахъ клѣто сираче,“ казваше, а брадата
му са друса като пловдивска талига! Ти, Евдо-
кийо, още не си виждала свѣти хора.“ — „Той ли
ти изѣде паричките?“ пита Евдокия и смѣе са. —
„Какво са смѣешъ, като гевѣндия? пита хаджи Хри-
стина и блѣднѣе отъ ядъ. — Ако ми е изѣлъ па-
рите, то тие пари не бѣха твои . . . Видишъ ли се-
га? . . . Назаемъ ти не искамъ. Сѣки може да
харчи своите пари и да ги дава комуто ще.“ —
„А каръ ли ти са дѣдо духовникъ?“ пита злобно
Евдокия. — „Какво са подигравашъ съ дѣда си
духовника! вика хаджи Христина. — Знаешъ ли ти,

че той и пие и ъде съ владиката? Езикът ти отрѣзва . . .“ — „А Неновият синъ? Какво ще да ми кажешъ за Неновият синъ?“ пита госпожа Евдокия. — „А Налбантският синъ?“ пита хаджи Христина. — „Какво Налбантският синъ! И Неновият и Налбантският синъ ходатъ не при мене, а при тебе,“ вика госпожа Евдокия и скуба отъ ядъ косата на ушите си. — „При мене ходатъ, а при тебе спатъ,“ казва сѣрдито хаджи Христина и излиза изъ келията.

Изъ гореприведениятъ разговоръ любезниятъ читателъ може да види твърде ясно, че воспитанието и образованието на нашиятъ херой са е продължало енергически и че Казанлъкъ са е приготвялъ да приѣме въ „лоната“ си зрѣлъ и опитенъ гражданинъ. Въ това време името на тоя гражданинъ са носило вече отъ уста въ уста и сѣки са старалъ да каже нѣщо ново за неговото бѣдѣще. Изъ градътъ ходиле даже и такива слухове, които накарале Нена да са поразмисли и да прочете на синътъ си дълга лекция.

— Знаешъ ли ти какъ са печѣлятъ парите? питалъ Нено и вжсилъ челото си.

— Селѣнете ги печѣлятъ съ крѣвавъ потъ и съ мотиката въ рѣка, а чорбаджиите ги добиватъ сѣбрани, отговорилъ Николчо и погледѣлъ на баща си така, както глѣда знающиятъ ученикъ на учителътъ си.

— Това е така, по старите хора говорятъ, че имането са печѣли лесно, а спѣстѣва са мъчно, казалъ Нено и лицето му приняло по-благосклонно выражение. Изъ сичко са видѣло, че той е останалъ задоволенъ отъ първиятъ отговоръ на синътъ си.

— Щото са печѣли лесно, то са и харчи лесно, отговорилъ Николчо.

— А печѣлилъ ли си, да видишъ какъ са печѣлятъ? попиталъ бащата и лицето му изново приняло строго выражение.

— Ако сичките хора да би захванале да печѣлятъ, то сѣки отъ тѣхъ би останалъ гладенъ, отговорилъ политико-економистътъ.

— Мълчи, магарешки сине, и слушай какво ща да ти кажа, казалъ Нено и тупналъ съ кракътъ си. — Азъ би желалъ да зная, отъ дѣ си ти земалъ пари да купувашъ чопразе и копринени подрясници на калугерките. Ти мислишъ, че азъ не зная какво си правилъ оная сѣбота въ митохътъ! Живъ ща да та одера. Ако бѣдешъ такавъ, то хичъ да та нѣма. Оная вечеръ са срѣшнихъ съ Али-ага и той ми каза, че ти ходишъ съ Налбантооглу по кавенетата и по крѣчмите и напивате са като копаче. Той мислилъ да ти удари единъ добаръ бой, но не поискалъ да ми развали кефътъ. А трѣбало е да та побие. Ти нѣмашъ ни срамъ, ни очи. А какво си правилъ оная вечеръ въ долната махала? а? Дѣ си ти пощувалъ? Боже мой, мояятъ синъ, Неновиятъ синъ, синътъ на Нена-Чорбаджи, ходи по крѣчмите, напива са пиянъ, ходи по жени, свиратъ му цигане, прави зефете! Това не може вече да са тѣрни. Азъ ща да та . . .

Въ времето на сичката тая лекция Николчо глѣдалъ изъ прозорецътъ и изучалъ природните наклонности на врабчетата, които са бориле на крушата, а когато баща му изрѣкалъ послѣдните думи и когато естествоиспитателътъ видѣлъ майка си, която вѣрвѣла по дворътъ и влѣзла въ зимникътъ, — той изскокналъ изъ стаята до толкова бѣрзо, чегато гори къщата имъ. Ако нѣкой психологъ да би обѣрзалъ своето внимание на Николчовото лице въ онова време, въ което той видѣлъ майка си предъ вратата на зимникътъ, то би трѣбало да заключи, че нейното невинно дѣйствиe е произвѣло на синътъ ѝ дълбоко впечатление или че отъ нейното влазѣние въ зимникътъ зависи щастieto и сѣдбата му. Нено билъ твърде зачуденъ, когато видѣлъ, че синътъ му не желае да слуша неговите сѣвѣти, но когато Николчо изскокналъ изъ стаята и когато са спусналъ камъ зимникътъ, като пощѣркѣлъ, то лицето му стапало бѣло, като вѣрпа. Той ималъ ясно основание да мисли, че наслѣдникътъ му е полудѣлъ . . . Нено станалъ и приближилъ са до прозорецътъ. Но въ оная минута, въ която Николчо мислилъ вече да прескочне прагътъ на зимникътъ и да влѣзе вътре, изъ него излѣзла неговата родителница, която накарала и синътъ, и бащата да отстъпатъ нѣколко крачки назадъ . . . Дебѣлото утѣшение на Нена-чорбаджи било въ тие минути ужасно: лицето му било блѣдно, очите му блѣстѣле, на устата му са появила пѣна, косата му била рошава и посипана съ пѣрстъ, а въ рѣката му са намиралъ доволно голѣмъ камакъ.

— Обраха ни, обраде ни сѣ! викала добрата жена и махала съ камакътъ. — Само старите пари сѣ останале . . . Азъ бѣхъ ги скрила въ дуварѣтъ, между каманете . . . О леле, боже, какво ще да правиме сега? . . . Осиромашѣхме, пропаднахме, изгубихме са . . . Елате да тѣрсиме. Що стоишъ на прозорецътъ като пукалъ? извикала тя на мъжѣтъ си. — Ела да тѣрсиме. О леле, майчице, отидоха паричките ми! Послѣ тие думи Неновица сѣднала на прагътъ, вѣрвѣла пѣрстете си между косата и изрѣвала така диво, щото и врабчетата на крушата оставиле своите игри и захванале да слушатъ съ внимание.

Нено излѣзълъ изъ стаята, дошѣлъ при жената си и попиталъ я съ особенно нетѣрпѣние: „Какви пари сѣ са изгубиле? Азъ та не разбирамъ. Разскажи ми какви пари си загубила.“

— Какви пари! повторила Неновица. — Моите пари, които сѣмъ сѣбирала цѣли петнайсетъ години . . . Осиромашахъ, боже, осиромашахъ! . . . Гладна ща да хода на стари години . . .

— А много ли бѣха? попиталъ Нено и вжздихналъ.

— Много бѣха, отговорила Неновица. — И герданѣтъ ми, и ривцето ми, и рубийките, и татовите жѣлтици, и мамините парици, и . . .

— Азъ мисла, че тая работа е извѣршилъ нашъ Никола, казалъ Нено яростно. — Да не си ги крила въ зимникътъ, а да си ги дала мене . . . Кажми

ми, защо си ги крила и отъ мене? Плачи сега . . . Яла самъ ти тука, казалъ той на синътъ си. — Да ми кажешъ дѣ си дѣналъ майчините си пари и много ли сѣ биле тие пари . . . А азъ сѣда та са чуда, отъ дѣ той зема пари да харчи съ своите приятели-ччапкѣне! Онази вечеръ той е далъ на циганете, които сѣ му свиреле, стара махмудия . . . Казвай, кой е открадналъ парите на майка ти? . . .

Въ това време Неновица повдигнала главата си, погледнала на синътъ си, който стоялъ предъ нея ни живъ ни мъртавъ, и казала: „Открадналъ ги е не той, а твоиятъ измекеринъ съ моите измекерки. Николчо никога не е влязълъ въ зимникътъ.“

Тие нѣколко думи охрабриле нашиятъ херой до такава степенъ, щото той повдигналъ главата си и повторилъ твърдо и безъ запинание думите на майка си. „Азъ никога не сѣмъ влязълъ въ зимникътъ, и не сѣмъ можѣлъ да зная, че майка ми си кърпе парите въ дуварътъ.“

— А кой ти е давалъ да харчишъ изъ градътъ ни по зефетете? попиталъ бащата.

— Азъ му давахъ, отговорила майката.

Послѣ тие кратки обяснения бащата, майката и наследникътъ влѣзле въ стаята и сѣставиле домашенъ свѣтъ. „Парите трѣба да са намѣратъ“, рѣшилъ Нено. „Измекеринътъ и измекерките трѣба да са закаратъ на копакътъ и да са помѣчатъ“, рѣшила Неновица. „Да са пита Иванъ отъ дѣ е вземалъ пари да си купи арнаутски пищове и чоххана аба“, рѣшилъ наследникътъ. Разбира се, че тие три рѣшения тутакси биле турени и въ дѣйствиe. Измекеринътъ и измекерките биле мѣчени, биени, испитвани, подмамяни, разтѣрсвани и други такива, но работата са не повдигала напредъ и парите се не намираше. Слугите говорили, че Николчо, който говори, че никога не е влязълъ въ зимникътъ, лже, и привождале множество доказателства, но Неновите думи биле законъ, и тие биле принудени да мѣчатъ и да тѣрпатъ различни мѣчения. Това дѣло са продължило цѣли два мѣсѣца. Единъ денъ, когато слугите трѣбало да бѣдатъ извѣдени предъ сѣдилището послѣденъ пътъ, въ Неновата къща са случило едно доволно важно сѣбитие. Единъ отъ градските търговци, — който продавалъ пракия, локма-руху, бадемъ и други раздражающи и ууслаждающи стомахътъ предмети, — излѣзалъ предъ горделивите, но сѣнливите очи на киръ Нена и обьявилъ му, че негова милость трѣба да му заплати, — като на сиромакъ човѣкъ, който печѣли своите пари съ мѣки и съ изобиленъ потъ, — двѣ хилѣди гроша за ракия, за бадемъ, за смокини и за локма-руху.

— Двѣ хилѣди гроша! Какви двѣ хилѣди гроша? Ти си полудѣлъ! А за кой дяволъ ни е билъ твоиятъ локма-руху. Хвала богу, кормите ни сѣ още здрави! . . . Ракия имаме да удавиме цѣлъ Казанлъкъ, а смокини и еблебия не ѣдеме . . .

Търговецътъ извадилъ изъ пазухата си единъ дѣлагъ тевтеръ, който билъ подвързанъ съ червена всожа и който билъ вѣзанъ съ черна кожена вжрвичи-

ца, съ топченце на крайътъ, отворилъ го и захваналъ да чете: „една ока гюлова ракия — четири гроша и половина; половина ока рахатъ-локумъ — 12 гроша; едно бурилче съ черно вино — 134 гроша . . .“

— Стой, стой . . . Не ща да слушамъ, извикалъ Нено и хваналъ мустакътъ си. — Я кажи ми ти, отъ кого си купилъ черното вино?

— Отъ васъ го купихъ, отговорилъ търговецътъ.

— Махни са сега отъ тука . . . Съ лудите хора азъ нѣмамъ никакво земене-даване. Комуто си далъ виното и бадемътъ, отъ него трѣба да си тѣрсишъ и парите.

— Ще видиме, казалъ търговецътъ и излѣзалъ изъ стаята.

Това произшествие накарало вулканътъ да са замисли и да са разговори съ жената си малко по-серioзно. „Нашъ Никола ще да ни направи нѣкоя пакость“, казалъ той. — „Какво ти прави дѣтего? Азъ мисла, че Николчо не е кривъ. Нашите бакале и механджии сѣ лошави хора . . . Ако си е купилъ за два гроша еблебийка, то тие сѣ написале двѣ хилѣди гроша. Не плащай му.“ — „А ти земала ли си нѣщо изъ бакалницата му?“ — „Земала сѣмъ една ока оризъ и единъ камакъ соль.“ — „Иди и плати му.“ — „Какъ! Да му заплатимъ двѣ хилѣди гроша?“ — „Плати му за оризътъ и за солта.“ Какво сѣ мислиле да говорятъ по-послѣ между себѣ си двата сѣпруга, това остава и за насъ и за сичкиятъ свѣтъ неизвестно, защото въ това време въ сѣмъщателната стая влѣзалъ единъ отъ богатите казанлъшки граждани и донесалъ съ себѣ си пѣлна кесия съ пари. Нено и новопришедшиятъ земаде джската и захванале да ги брѣятъ. Слѣдъ четвъртинъ часъ Нено сѣбралъ парите въ двѣ кесии, въ едната биле бѣли пари, а въ другата жѣлти, оставилъ ги на миндерлѣжътъ и рѣкалъ на длѣжникътъ си: „Хайде да са качиме горе да ти дамъ тими-сюкътъ и да пинеме по една гюловица.“ Длѣжникътъ, като сѣки разуменъ човѣкъ, са не отказалъ да пропусне нѣкоя и друга и да осиромаша своятъ заимодавецъ баремъ съ единъ грошъ за неговите хажии-калчовски проценти, и трѣгналъ слѣдъ Нена съ такова смирение и благоговение, чегато го водатъ на исповѣдь или предъ кумѣтъ. Скоро двата приятели сѣднали въ оная стая, която са намирала на горниятъ катъ на къщата и въ която Нено и Неновица принимале гостите си, и предъ тѣхъ била турена квадратна скемля, накрита съ червенъ месалъ, на която са намирала ракия и мезенце. Но ние, които не обичаме да глѣдаме какъ пиятъ и какъ гѣлатъ чуждите гѣрла, трѣба да оставиме Нена-чорбаджи и неговиятъ приятель, да слѣземе доле, да отвориме малко вратата на оная стая, въ която сѣ оставени кесии, и да видиме какво происхожда изъ нея. Най-напредъ ние ще да видиме, че единъ отъ прозорците, който са намира предъ градината, е отворенъ и че изъ него глѣда Николчо . . . Лицето му е алено, по челото

му чучурка едаръ потъ, очите му мигатъ уплашено, а гърдите му са повдигатъ скърчено . . . Но глѣдайте, глѣдайте. Той тѣрси нѣщо изъ градината; той намира нѣкакво си китюче и донася го при прозорецѣтъ; той стѣпя на него и хваща са за черчето на прозорецѣтъ; той са повдига нагоре, стѣпя на прозорецѣтъ и влазя въ стаята; той са приближава до миндерлѣжкѣтъ, зема едната кесия и скрива я въ пазухата си; най-послѣ, той скача изново въ градината, занася китючето на мѣстото му, затваря прозорецѣтъ и изгубва са отъ предъ насъ. Хайдете, ако искате, да идеме и да кажеме на Нена. Или почѣкайте . . . Трѣба ли ни да са мѣшаме въ чуждите работи, а особено въ такива случаи, когато въ тая или въ оная история сѣ замѣшани не чужди, а свои хора? Човѣчеството е направено така, щото то не обича да му вовараме пѣрстѣтъ си въ око̀то ѣ да му откриваме оные истини, които сѣ за него тѣшки и неприятни. Изрѣчението „не вовирай носѣтъ си дѣ̀то та не питатъ“ са е появило отъ това, че тѣ̀рде чѣ̀сто човѣкѣтъ иска да скрие онова, щото тѣ̀рси и щото желае да намѣри.

Когато двата приятеля излѣле въ „преисподнята“ си по три прогресивни чаши, то уличните врата са отвориле и Нено билъ повиканъ да заповѣда на конакѣтъ. Той слѣзаль на дворѣтъ и трѣгналь камъ вратникѣтъ, но когато са усѣтилъ, че е оставилъ парите си незаклучени, то казалъ на жената си да ги прибере и излѣзаль на улицата. Неновица, която не знаела колко пари е прилѣлъ мѣжѣтъ ѣ, влѣзла въ стаята, намѣрила останалата кесия, отвлѣзала я и захванала да рови изъ нея. „Азъ трѣба да си зема лихвата,“ помислила тя и поглѣдала камъ вратата, чегато са бояла отъ нѣкого. „Отъ сега нататакъ азъ нѣма вече да крия парите си въ зимникѣтъ, продължала тя да размишлява. — Хореките очи сѣ лакоми . . . Азъ трѣба да ги закопая подъ одарѣтъ или въ градината.“ Послѣ тие практически размисления, Неновица извадила петъ бѣли меджидиета, влѣзала изново кесията и затворила я въ раклето, което са намирало подъ иконостасѣтъ. Съ петѣте бѣли меджидиета, които останале въ раката ѣ, тя трѣгнала камъ градината и отишла подъ голѣмата ябалка. Какво е правила подъ ябалката тая разумна жена, ние не трѣба да знаеме, защото парите са криятъ на най-тайните мѣста и защото нашата обязанность е да идеме въ конакѣтъ и да видиме защо е виканъ Нено-чорбажди.

Когато Нено влѣзаль въ конакѣтъ, то предъ него са исправилъ Али-ага съ своето важно лице и съ своятъ строгъ поглѣдъ. „Я кажи ми ти, казалъ той, защо си затворилъ слугите си и защо искашъ отъ тѣхъ онова, щото не е у тѣхъ? Азъ тѣ̀рде добре знамъ, че ти и самъ не вѣрвашъ, че парите на жената ти сѣ откраднати отъ тие сиромаси. Покай са, Нено, дорде не е станало късно. Онзи, който ти е далъ душа, глѣда отъ небето и приготвяла са да ти отмѣсти за сиромашките сѣлзи. Боишъ ли са ти отъ бога или не? Кажи ми ти, защо ходишъ въ черкова, защо слушашъ думите на

божиите избранници и защо правишъ мѣтания до земята, когато скърцето ти е обхрнато наопаки? Знаешъ ли какво е казалъ Исусъ на учениците си? Ако не знаешъ, то азъ трѣба да ти кажа, че той ви заповѣда да бѣдете кротки, като аганци, и праведни, като младенци. Ехъ, Нено-чорбаджи, не си ти християнинъ, не си ти правдолюбивъ човѣкъ! Не онзи е християнинъ, който прави златни крѣстове и който са моли предъ тѣхъ, а онзи, който изпълнява думите на божиите пророци и който живѣе честно и праведно. Вие ненавиждате евреите и казвате имъ, че тѣхните прадѣди сѣ распнале Христа. А какво правите вие? Не распинате ли го и вие сами сѣки день и сѣки часъ? Не подигравате ли са вие съ неговото свѣщенно име? Я поглѣдай са на кого си заприличалъ; я разглѣдай своите работи; я претѣгли своите грѣхове . . . Не, не на евреите, а на такива хора, какавѣто си ти са е запѣкла свѣгата крѣвь на Христа и на неговите апостоли. Иди и пусни своите невинни слугитъ ли, които оплакватъ дните си и които проклинатъ оная минута, въ която сѣ влѣзле въ твоята къща. Парите е открадналь синѣтъ ти . . . Вѣрвай ми, — азъ никога не сѣмъ лѣгаль, — че Никола е трѣгналь изъ лошаиятъ пѣтъ. Потѣгли му дизгинете . . . Въ продължението на една недѣля той е изхарчилъ изъ градѣтъ повече отъ петъ хиляди гроша. Сѣбери си умѣтъ въ главата и постарай са да поправишъ работата, дорде не е станало късно . . . Не мисли, че хората сѣ волове и че не разбиратъ кой е кривъ и кой е правъ . . . Знай и това, че ако не послушашъ моите сѣвѣти, то нашите граждане ще да та накаратъ насила да бѣдешъ по-човѣкъ. Хайде вѣрви си сега.“

Думите на Али-ага направили силно впечатление на мазното Неново скърце, което одавна вече престанало да са мѣрда, защото лойта и душевните качества на човѣкѣтъ сѣ тѣсно свѣзани между себѣ си. Той влѣзаль мѣлчешката въ стаите на забитинѣтъ, явилъ му че парите сѣ намѣрени и помолилъ го да пусне слугите му; а послѣ са вѣрналь дома си, повикаль жената си и сѣдналь на миндерлѣжкѣтъ. Лицето му било блѣдно и безпокойно.

— Азъ ти казахъ, че парите е смѣкналь нашиятъ лакмазанинъ, а ти ми не повѣрва, казалъ той. — Ние трѣба да помислиме, какво ще да правиме съ него. Дѣрвото трѣба да са исправя дорде е младо.

— А какво ще да правиме съ него? попитала родителницата. — Не искашъ ли да го утрѣпеме?

— Не да го утрѣпеме, а да го ожениме, казалъ Нено и лицето му са разяснило, като мокро кадифе. — Ако го ожениме, той нѣма вече да ходи по чуждите жени, а ако не ходи по чуждите жени, то нѣма вече да харчи на вѣтарѣтъ.

Това логично заключение на мѣдриятъ човѣкъ, което най-напредъ било посрѣшнато отъ майката не сѣвсѣмъ приятелски, послѣ дѣлги разсѣждения и препирни, било приѣмено.

(Продължава са).

ЗА ДОИСТОРИЧЕСКИТЕ ВРЕМЕНА.

Приведеният по-доле разказъ е съобщенъ отъ единъ холандезски търговецъ, по име Ейшартъ, въ писмо до командиринътъ на британския корабъ Перри, който отъ своя страна изпроводилъ това любопитно писмо на англизкия губернаторъ въ Лагосъ. „Около сръдата на месецъ Юния въ 1862 г. азъ живехъ въ Вида по причина на своите търговски дѣла. На 24. презъ тоя месецъ азъ получихъ, за моето твърде голѣмо сжжаление, почтенъ жезлъ отъ дагомейския крадъ съ приглашение или, да кажа по-вѣрно, съ приказание да са ява тутакси въ Абомей. Азъ са старахъ да са откажа съ различни предложения, т. е. употреблявахъ всевъзможни хитрости, за да са избава отъ това пътешествие, но сяко бѣше напразно. Кралевските посланници ми обявиха правичката, че ако азъ не изпълна доброволно приказанието на тѣхния повѣлителъ, то той ще да имъ заповѣда да ма хванатъ и да ма завѣдатъ насила на онова мѣсто, на което негово величество желае да ма види. По причина на това любезно приглашение, азъ тръгнахъ на пътъ на 20. Юния. Мене изпроводиха носилки и шестъ души носилници. Въ сжпровождението на цѣль отрядъ дагомейски солдате, азъ въ тоя сжщи день пристигнахъ въ Алада, по-напредната столица на дагомейския крадъ. На слѣдующето утро азъ излѣзохъ изъ Алада и преминахъ презъ блатата на рѣка Лама, които, за моето щастие, въ това време на годевата бѣха сухи. Послѣ това тѣшко пътешествие азъ достигнахъ въ градътъ Канну, а на 28. Юния вечерта въ градътъ Абомей, въ предмѣстията на когото ми бѣха приготовиле мѣсто за нощуване. Като ма оставиха да си почина, кралевските служители ми обявиха строго и съ заплашване, че азъ сжмъ длъженъ да не излизамъ изъ своето мѣстожителство, ако цѣна баремъ колко-годе главата си. На 29-й мене провѣдоха презъ кралевските врата, дѣто ма очѣкваха знатните велможи, които ми са поклониха ниско и които ми обявиха, че крадътъ имъ, който никога не е виждалъ холандези, ма приглашава при себѣ си, защото желае да удовлетвори своето любопитство, а най-повече за това, че и неговиятъ покойни родителъ не е сръщаль презъ животътъ си холандезинъ. Но сегашниятъ крадъ ще да отложи това желание до онова време, дорде не получи множество плѣнници, защото неговото намѣренне е да присждствувамъ и азъ при тѣхното закаляне. Тогава тие ми предложиха да пия съ тѣхъ заедно за здравнето на крадътъ, което са повтаря нѣколко пжти, послѣ щото тие изиграха тѣшкиятъ воененъ посадникъ, въ който участвоваха сичките солдате, като изжвршваха различни искусни и живи движения съ копията и съ мечовете, и при това пушкаха така неосторожно, щото азъ полагахъ ежеминутно, че тие посѣгатъ на моятъ животъ. Послѣ това тие ма заведоха въ самиятъ дворецъ, дѣто ма посрѣшна пжрвиятъ сановникъ, който ми каза, че крадътъ ще да бжде твърде задоволенъ отъ моето появление и ще да ма приѣме на слѣдующиятъ день. Слѣдъ единъ день, на 1. Юния, мене представиха на крадъ Вагада, когото азъ намѣрихъ сѣдящи предъ дворецътъ, окруженъ съ своите любими войнани — съ кржвожѣдните амазонки. Тие амазонки сж

хубави и ягко сложени дѣвойки въ фантастическо облякло, които сж въоружени съ лжкъ и съ стрѣли, съ сабли и съ дълги ножове. Азъ са поклонихъ европейски. Крадътъ стана отъ своето сѣдалище, хвана ма за ръцете, ягко ги стисна и разтрѣсе и изрази своето щастие да види най-послѣ холандезинъ. Послѣ разговорътъ, който са продължи около 10 минути на лошаво говоримъ португалски езикъ, крадътъ ми заповѣда да са върна въ своята квартира и да не излизамъ на улицата, а особено ноще, въ противенъ случай той не отговаря за моятъ животъ. На 5. Юния мене заведоха съ голѣми церемонии при крадътъ на голѣмата поляна въ сжпровождението на голѣмо число хора. Най-напредъ предъ моите очи са представиха отсѣчени глави на множество черни сжщества, които бѣха завлани презъ преминалата нощъ. Тие бѣха натрупани около громадното дърво (бо-абабъ), което са намираше посрѣдъ поляната и покрай което азъ трѣбаше да премина. Като са приближавахъ камъ това дърво, азъ съ голѣмъ ужастъ видѣхъ на него расѣтъ негръ, който бѣше воспитанъ у миссионерете. Тоя човѣкъ билъ откупенъ отъ европейците, получилъ образование и станаль и самъ миссионеринъ, за да распространява християнска вѣра между черните. Той билъ назначенъ за свѣщенникъ на англиканската черква въ Ишагъ, дѣто билъ земенъ въ плѣнъ при послѣдниято страшно нападение на Аббекута. Като на военноплѣнникъ, нему предстоела само обикновенна смъртъ, но като на християнинъ, а особено като на распространитель на християнството, той билъ длъженъ да претърпи кржстова смъртъ. Крозъ сѣка негова ржка или кракъ бѣха забиени по два гвозда, съ помощта на които мжченикътъ изображаваше на дървото распятие. Послѣ тая страшна мжка, тие бѣха заковаде, като насмѣшка, въ лѣвата му ржка голѣма умрѣла, за да го не безпокои горѣщото африканско слжнце, а освѣтъ това прекараде бѣха голѣми гвозде презъ сжрцето и презъ главата му. Въ това време, когато азъ глѣдахъ съ голѣма ужастъ на това страшно зрѣлище, около мене са жртѣха и подскачаха множество кржвожѣдни варваре, които махаха съ дълги ножове, като че искаха да ма разрѣжатъ на хилѣди парченца. Послѣ това мене завѣдоха на едно доволно голѣмо възвишение, на което са намираше крадътъ. Въ това време той са обжрна камъ народътъ съ воинственна рѣчь, въ която са обѣща на своите подданици да предприѣме нападение на Аббекута, а именно за това, за да не бжде вече недостатокъ въ жертвите за високите божества. Послѣ тая рѣчь на народътъ раздадоха мидени монети (каури), дрѣхи и чубуци, а ромътъ са лѣеше така изобилно, щото черните са бѣха напиле до бѣсноло. Азъ са възкачихъ на възвишението, дѣто крадътъ ма посрѣшна твърде вѣжливо, и тоя си частъ ми показа още единъ джлагъ рѣдъ отъ кржвоизливающи човѣчески глави, които бѣха наджжнати на мжздраци, защото сичките тие жертви бѣха убити не по-жсно отъ въ преминалата нощъ. Кржвѣта имъ бѣше напоила земята на поляната до толкова, щото почвата са бѣше сжжжршенно наситила отъ нея, и тя сжставляваше блѣстящи пихтенъ властъ надъ повжрхността на земята. Отсѣченните глави принадажжѣха на нещастните плѣнници изъ Ишаги, които, послѣ адските мжчения въ продължението на нощта,

биде заклапи преди зора. Мене изново завѣдоха въ моята квартира, която азъ не смѣхъ да остава, по приказанието на кралятъ; а заедно съ това, мене строго запрѣтиха да глѣдамъ изъ прозорците и презъ нощта да не прекрочвамъ чрезъ прагътъ на моята стая. Азъ бѣхъ принуденъ да просъществувамъ въ подобно положение цѣли петъ денонощия. На 10. Юлия произлѣзе силно землетръсение, което би смиспало на прахъ сичките други къщи, освѣнъ тукашните дървени къщници, и което бѣше достигнало до Аккера по Златниятъ брѣгъ. Това природно явление бѣше прифто отъ тукашното население смъсѣмъ не за потръсение на земята. Когато на другата заранъ мене извѣдоха изново предъ кралятъ, който бѣше окруженъ съ своите постоянни спътници амазонки и който сѣдѣше на своето възвишение, то негово величество ми разказа, че преминалата нощъ духътъ на неговиятъ баща билъ изразилъ своето неудоволствие за незначителното число на принесенните му отъ неговиятъ наследникъ жертви, и че той са е рѣшилъ да извѣсти своятъ предшественикъ, че има намѣрение да изпълни своята длъжностъ много по-добре. Избранните три посланика, предводителите на земята Ишагъ, бѣха доведени единъ слѣдъ други предъ кралятъ, който имъ обяви подробно онова, щото е нужно да предадатъ на онзи духъ, който принадлежи на умрѣлиятъ краль. Послѣ тие приказания на посланиците дадохъ въ рѣцете по една вървь съ каури и по едно стъкло съ ромъ, и слѣдъ това имъ отрѣзаха главите въ присѣдственото на кралятъ. Въ това време, когато кръвта на трите обезглавени жертви още течеше като гъстакъ потокъ, служителите донесоха дванайсетъ окръгли кошове. Сѣки отъ тие кошове заключавахе въ себѣ си по единъ негръ, който бѣше покритъ и ягко защитъ въ рогожа, така щото никакъ не можеше да шавне, но главата му излазяше вжъ свободно изъ единъ край на кошътъ. А народътъ са смѣбираше се повече и повече около възвишението, защото знаеше какви увеселителни радости го очѣкватъ. Кошове са негрите бѣха турени непосредственно предъ кралятъ, който глѣдаше на тѣхъ съ благорасположение. Жертвите една по една бѣха повдигани нагоре и хвъргани отъ възвишението между гъстите купове на народътъ, който съ произителни викове, съ тържествующи възклицания и съ звѣрска яростъ са спущае камъ тие нещастни съ своите широки и шърбливи ножове, за да претрие главите на осъденните и да ги търкаля по земята като топки или като мѣшета! Въ продължението на това клане происхождаха многочисленни двобои, защото ни на единъ джелитинъ не бѣше възможно да завладѣе своята жертва безъ ожесточенна борба съ своите другаре. Двата противника захващаха да са боратъ, и, като грабваха ножовете си, рѣжвха единъ другиго, — и сичкото това са извършваше за усоншиятъ баща на тѣхниятъ владѣтель. Въ времето на борбата другите джелите са приближаваха до беззащитната жертва, и послѣ първиятъ разрѣзъ съ трионътъ имъ слѣдуваше втори двобой, послѣ когото захващаха да са боратъ други джелите, така щото главата на нещастниятъ са претриваше около $\frac{1}{4}$ часъ, дорде не отскачаше отъ тѣлото. Колкото повече са случваха подобни двобои, толкова повече биваше задоволенъ кралятъ, толкова повече са

радваше и неговиятъ усонши родителъ за принесенните жертви. Малко-по-малко бѣха обезглавени сичките 24 души черни неволници; а щастливите владѣлци на тѣхните глави ги хвъргаха нагоре тържественно и бързаха камъ възвишението, на което сѣдѣше тѣхниятъ владѣтель, за да промѣнатъ своите военни облѣкла за върви монети, които на наши пари чятатъ около $\frac{2}{3}$ талера. Окръжавенните лѣшове и страшно обезобразенните глави бѣха натрупани на два купа; а послѣ това мене повѣдоха камъ моето жилище. На 12. Юлия възвишението (платформата) бѣше развалено и великиятъ празникъ, както са видѣше, са приближаваше вече камъ своятъ край, или баремъ са ограничаваше само съ пѣние и съ пушканиета, съ които се още са извяляваше особена радостъ. Тоя день мене дозволиха да са расхождамъ изъ градътъ. Въ това време азъ не виждахъ вече никакви кръвави сцени, но онова, щото са случваше презъ нощите, ми бѣше непознато. Азъ мисла, че тие убийства се още са продължаваха, ако и не въ такива размѣри. Цѣли десетъ деня пребнаха въ относителна тишина и спокойствие, но на 22. Юлия мене изново поведоха камъ кралевскиятъ дворець. Главниятъ входъ на тоя дворець бѣше украсенъ съ двѣ голѣми платформи. На сѣка отъ тие възвишени равници са намираха по 16 плѣнника, а на третията противоположна платформа — още толкова плѣнници (жени), такава сжщо число коне и единъ крокодилъ. Сичките тие негри бѣха облѣчени въ европейски дрѣхи, защото принадлежвха на откупенните робове, които мисионерете довѣдоха изъ заморските владѣния въ Снера-Леона, а отъ тамъ въ вжтрѣшностите на Африка (дѣто са намира извѣстната негрска република Либерия, която е смъставена отъ откупенни и освободенни робове и която е населена само отъ тѣхъ). Свирѣното и хищническото нападѣние на Дагомея, което бѣше предпринято противъ тая страна, бѣше дало тие нещастни въ рѣцете на най-безжалостните джелите. Нещастните жертви бѣха вѣзани за голѣми столици и сѣдѣха предъ три стола, а на сѣки столъ са намираше по една чаша съ ромъ. Кралятъ са качи на високата платформа, поблагодари тържественно своите идоле, поклони са на плѣнниците, които, като посланици за неговиятъ усонши родителъ, имаха нѣкоя свѣтостъ, а послѣ дозволи да отвѣжатъ на сѣкого отъ тѣхъ дѣсената рѣка, за да имъ даде възможностъ да пиятъ за здравнето на оногова, който даваше приказание да имъ отсѣкатъ главите. Послѣ окончанieto на тая церемония, слугите донесоха дрѣхите на покойниятъ краль съ голѣмъ церемониалъ, прострѣха ги заедно съ неговите военни наките на тронътъ, на който сѣдѣше черниятъ краль, за да преглѣда своите войски, които преминуваха чета слѣдъ чета покрай него въ доволно правилни рѣдове. При приближението на сѣка една чета, кралятъ са обѣщаваше колкото са може по-скоро да предприеме нападение на Аббекута, а това извѣстие са принамаваше съ голѣмъ вжсторгъ и съ гржмогласни възклицания. Неговата войска бѣше доволно силна за единъ предводителъ на негрите; тя бѣше вжоружена съ пушки нигеризско произведѣние. Неговиятъ любими корпусъ бѣше вжоруженъ съ шишинета, а артилерията му са смъстошше отъ 24 дванайсетфунтови топове. Сичката военна сила на тоя черенъ краль са заключавахе, приблизително,

баремъ отъ 50,000 войника, въ числото на което бѣха най-храбрите и най-крвожѣдните 10,000 амазонки. После окончанието на военните преглѣдвания, на възвишенностите бѣха претриени главите на сичките находивши са на тѣхъ плѣнници. Такава сжщо участь испитаха и ковете, и крокодилътъ. Желятите употрѣбляваха сичките си усилия, щото крѣвта на животните да бѣде размѣсена съ крѣвта на закланните хора. Когато въ вапцанната съ крѣвъ столнина не оставаше вече нищо за закаляние, то мене дозволиха да остава градътъ. Разбира са, че азъ прибързахъ да са възползувамъ отъ това дозволение, и тутакси оставихъ градътъ на човѣкорѣзците, на които благородниятъ главатаринъ при сичката своя жестокость ми даде да почувствувамъ, че и той е великодушентъ, защото ми даде за пѣтните разноски и за изгубенното време осемъ върви каури, нѣколко лахтека памучна материя и едно стъкло съ ромъ.“

Ние разказахме тука описанието на холандезскиятъ търговецъ само за това, за да привѣдеме достаточни доказателства, че множество народи и до тая минута не могатъ да са нарѣкатъ хора, т. е. да са причислатъ въ числото на човѣчеството. А. Цимерманъ ни увѣрява, че пѣтешествениците и до тая минута не сж срѣщали такъвъ народъ, на когото варварството да би приличало баремъ отчасти на звѣрските обичаи у жителите на Дагомея или въобще на сичките негри, които населяватъ страните между Сенегалъ и Нигеръ. Преди нѣколко години единъ китайски корабъ, който отивалъ въ Австралия, билъ занесенъ отъ бурите или отъ разяренните морски волни при брѣговете на Луизадските острови, до южниятъ брѣгъ на Нова Гвинея. Тамъ сичките китайски моряци били заклани и изѣдени. Началниците на островите Фиджи до скоро ходѣха на ловъ и ловѣха подобни на себѣ си хора, които колѣха и ѣдѣха. Преди 30 години жителите на Нова Холандия ѣдѣха човѣческо мѣсо. Въ Огненна-земя (въ южна Америка) чедолубивите синове и дщери и до днесъ още ѣдатъ своите престарѣли родители, за да ги не хранатъ или да унищожатъ своята гладъ. Но ниде, рѣшително ниде, са не повтарятъ таква ужаси, каквито ние видѣхме вече въ Дагомея. „Гнуснаво людоѣдство, говори А. Цимерманъ, може да са обясни съ недостатокътъ на животната храна, която, както е извѣстно, е пужна на човѣкътъ или баремъ тя е длжна да сжстави половината отъ неговите хранителни материяли. Подобно на гладните влци или на гладните пълхове, които ѣдатъ единъ другиго, гладните люде, и, за сжжаление, даже европейците, биватъ виновни въ това отношение, но таква крвопролития, като въ Дагомея, които происхождатъ чрезъ обмисленна крвожѣдность, а не изъ желание да бѣде удовлетворенъ гладътъ, сж немислими, и за това мнѣнието, че породата на негрите е най-безчовѣчна и най-варварска подъ ясното небе, е сжвършено основателно.“ Мнозина мислатъ, че жителите на Дагомея сж станали такива по причина на европейските цивилизатори, които преди нѣколко години купуваха на африканскиятъ брѣгъ баснословно количество неволници за своите плантации въ Америка, а Дагомейските кралове бѣха тѣхни коммиссионери; а други опровергаватъ това мнѣние и разказватъ, че робството одавна вече е сжществувало въ Африка и че же-

стокостите сж биле свойственни на негрите още отъ най-древните времена. Ние раздѣляме убѣдението на послѣдните. Когато португалците са опознали първъ пътъ съ тая земя, то видѣле, че военно-плѣнните биле земани въ робство, продавале са и изжршвале са надъ тѣхъ най-големите варварства. Сжщото намираме и у старовременните народи, като напримѣръ, у абисинците, у гржците, у римляните и у евреите. Изъ сичкото това са види доволно нагледно, че оние народи, които сж излѣзли изъ своето естествено сжстояние и които сж вкусили първите плоди на цивилизацията биватъ много по-безчовѣчни, нежели тѣхните предшественници. За тѣхъ убийството сжставлява удоволствие, а тиранствата — празникъ. Ако на началникътъ дойде кефъ да отсѣче нѣколко човѣчески глави и да покаже своето мжжество, то той може да опита своятъ ножъ надъ сѣкия, който и да му са попадне на улицата, безъ да отговаря предъ законътъ или предъ общественното мнѣние, даже и предъ своята собствена совѣсть. Но той трѣба да са занимава съ това дѣло само до оная минута, дорде са умори, защото въ прѣотивенъ случай, той може да повреди на своята слава, ако покаже слабость, т. е. ако нѣкоя шея са окаже дебѣла и ако главата остане на плѣщите си послѣ първиятъ ударъ. Галасите, които днесъ са считатъ за завоеватели на много други африкански племена, принадѣжатъ така сжщо на оная безчувствена и крвожѣдна порода, която едва ли има въ себѣ си нѣщо човѣческо. Тие предприимаватъ различни военни походи само за това, за да наловатъ робове и да ги продадатъ за ромъ, а ако не намѣратъ покушатели, то да ги исколатъ за своето удоволствие. Ако нѣкой плѣнникъ не може да върви слѣдъ тѣхъ, то му отсичатъ ръцете и краката и оставятъ го на пѣтътъ. (Продължава са).

ИЗЪ ФИЗИОЛОГИЯТА.

VIII.

За кавето.

Като са рѣшаваме да разглѣдаме хранителните вѣщества, които сжставляватъ нашата храна, то ние нѣмаме намѣрение да говориме за гастрономическите обѣди на преситившите са богаташе, а така сжщо и за псточниците на оние вѣщества, които влизатъ въ тѣлото на сиромасите, за които почти сѣка храна бива вкусна, — сичкото това сж исключения изъ общото правило, което са е появило по причина на общественниятъ животъ. И така, ние ще да разглѣдаме храната на така нарѣченните „срѣдни хора,“ които живѣятъ добре и които работатъ добре. Тука сме длжни да заблѣжмие и това, че ние говориме не само за нашите братия бжлгаре, но и за сичкото човѣчество въобще. Щомъ трудолюбивиятъ гражданинъ или селѣнинъ стане отъ лѣгло то си, той намира на столътъ си или сладко и каве, или каве съ млѣко, или чай, или каве и чашка ракия, или нѣщо опечено. Да разглѣдаме най-напредъ кавето. Какво нѣщо е това каве? Сжставлява ли то хранително вѣщество, питие за унищожението на жѣждата, или срѣдство за нагрѣванието на тѣлото? Или кавето е лѣкъ? А да не

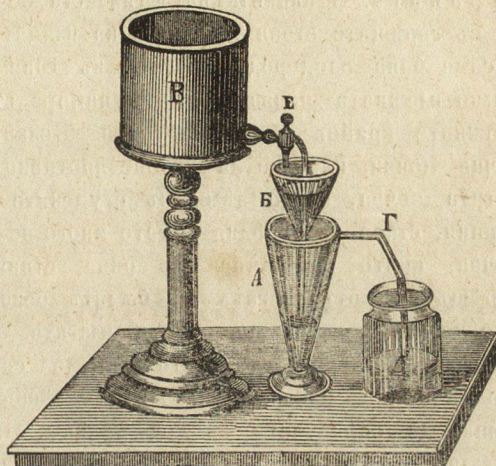
е утрова? На тие нѣколко вопроса науката и до тая минута още не е дала положителенъ отговоръ. Химическите изслѣдования сж откриле въ кафето особено начало, което сж нарѣкле кафейнъ и което сждържа въ себѣ си голѣмо количество азотъ; а въ чайтъ сж сществува такова вѣщество, което са нарича теинъ и което така сждържа въ себѣ си такова сждо количество азотъ. Други естествоиспитатели, като напимѣръ, Мошотъ, Леманъ и Побелъ, са не сждлашаватъ съ това заключение. И наистина, сѣки отъ насъ трѣба да са сжгласи, че кафето са е распространило по свѣтътъ не защото сждържа въ себѣ си азотъ, а сжсѣмъ по други причини. Доказано е вече, че частъ отъ азотътъ са губи при печението на кафето, а друга доволно значителна частъ отива въ кафейната гжстина, слѣдователно въ самото питие неговото присждствие е твжрде незначително. И така, ако ние да би пожелале да внесеме въ тѣлото си азотъ съ помощта на кафето, то тоя азотъ би ни станалъ не твжрде евтинъ, 700 хиляди кантара можеме да оцѣниме приблизително за 7 милиона жлтици австрийски; но защото са употрѣблява само питието, безъ гжстинакътъ, то за тие 7 млнона жлтици въ храната влазятъ само около 240 кантара азотъ. За такава цѣна ние би могде да приѣмеме много по-голѣмо количество азотъ, ако употрѣбляваме на мѣсто кафе мѣсо, въ което азотътъ сжставлява доволно значителна пропорция. Ето защо противъ кафето са е сжставида такава враждебна партия, която говори, че, както въ економическо, така и въ медицинско отношение, неговата полза е сжмнителна. Нему сж дале даже страшно название утрова. И наистина, Побелъ е намѣрилъ въ кафето синилна кислота (*l'acide prussique*), която е една отъ най-силните утрови. Но, отъ друга страна, не сжсществува вече никакво сжмнѣние, че тая утрова става недействителна, защото въ кафето са намира и амиякъ, който сжставлява противоядие на синилната кислота. Освѣнъ това, за ползата на кафето говори и онова обстоятелство, което е накарало множество милионе хора да го направатъ своя потрѣбностъ и да са приростатъ камъ него до толкова, щото да не могатъ вече да го не пиятъ. По нашето мнѣние, кафето не само че не е вредително, а още принася сжщественна полза. ако лѣкаре и да запрѣщаватъ на своите болни да го употрѣбляватъ и ако науката и да не е още изрѣкла за него своята послѣдняя дума, която би опредѣлила неговата полза или неговата безползностъ. Въ новите времена на кафето сж глѣдале не като на храна, а като на лѣкъ или като на роскошество. Доказано е вече, че кафето, както и сичките други „приправи“, които са турятъ въ ѣденето, способствува на стомахниятъ сокъ да са отдѣлява и да ускорява пищеварението, което са захваща само тогава, когато стѣнниците на стомахътъ пуцатъ изъ себѣ си такава воденикавостъ, която има свойство да преварява храната. Ето защо пищеварението са извжршва по-скоро, ако послѣ обѣдтъ или послѣ вечерята са употрѣби една чашка съ кафе. Презъ нощта пищеварението ослабва (ето защо презъ нощта са спи лошаво, ако човѣкътъ вечеря късно и ако ѣде неудобоварима храна), така щото утрѣнната стомахътъ става малко дѣтеленъ. И така, употрѣбленето на кафето утрѣнната дѣйствова оживително

на стомахътъ и способствува на неговата нова дѣятелностъ. Но кафето, както ние забѣлжнихме вече, може да служи въ нѣкои случаи и като лѣкарствено срдство, защото възбужда нашата духовна дѣятелностъ и дѣятелността на нервната система. Извѣстно е, че испиенната предъ вечеръ чашка съ кафе прогонва умореността и способствува на продължителното бодрствование. Оние хора, които иматъ намѣрение да извжршатъ нѣкоя работа презъ нощта и да не дрѣматъ, сж длжни да употрѣбятъ чашка съ кафе. Оние, които са занимаватъ съ тѣшка умственна работа, чувствуватъ послѣ кафето възрождение на духовните сили, и за това тие чѣсто го употрѣбляватъ като срдство, което възбужда духовна дѣятелностъ. Кафето оживлява дрѣмливите и завѣндалите разговори. Послѣ неговото употрѣбление разговорите ставатъ по-одушевени и по-здрави, поглѣдите, движенията и сичкото сжщество на човѣкътъ са вжодушевява и кини съ животъ. Презъ нощта, когато човѣкътъ спи, духътъ ослабва, и утрѣнната той усѣща ослабление и повѣхналостъ, намѣсто да усѣща бодростъ. Ето защо оная чашка съ кафе, която са испива утрѣнната, възбужда нервите и приготвява ги за нова дѣятелностъ, слѣдователно тя отчасти избистрява и самиятъ духъ. Знаменитиятъ естествоиспитателъ Мошотъ говори, че распространението на кафето въ послѣднѣето време е способствувало твжрде много да са усили умственната дѣятелностъ на човѣчеството. Освѣнъ това, по мнѣнието на Либиха, кафето принадлежи въ числото и на хранителните вѣщества. Множество стари хора, които употрѣбляватъ малко храна, пиятъ по нѣколко пъти на денътъ кафе, слѣдователно то поддържа силите имъ и храни нѣкои части на тѣлото имъ. Мнѣнието, че е по-добре да употрѣбляваме азотъ изъ мѣсото, нежели изъ кафето, е твжрде основателно; но ние сме са увѣриде практически, че стомахътъ не може да приемава въ сѣко време тѣшка и хранителна храна. Така напимѣръ, утрѣнната стомахътъ не приемава оние храни, които сжджжатъ въ себѣ си голѣмо количество хранителни вѣщества. Ето защо кафето трѣба да са приѣме отъ човѣчеството и да са употрѣблява въ извѣстни времена. Да видиме сега сѣки ли трѣба и много ли трѣба да са употрѣблява това питие. Много пъти кафето, както и множество други храни, може да бжде вредително и да провжвде противно дѣйствие, т. е. на мѣсто да принесе полза, то принася вреда. Кафето е полезно най-много за флегматическите натури, като напимѣръ, за восточните народи, за германците, за англизетѣ и за холандезетѣ, които и наистина го употрѣбляватъ твжрде чѣсто. Това е естествено явление. Оние хора, които вжобщѣ са занимаватъ съ физически трудъ и които сж пжргави и подвижни, пиятъ твжрде малко кафе. Дѣцата, които иматъ живъ характеръ, не обичатъ кафето, и това явление не е каприция, а естествено сжзнание, че то е за тѣхъ вредително, слѣдователно ние никога не смѣме да ги принуждаваме да го пиятъ противъ волята си. Напротивъ, въ старостта, когато дѣятелността на нервната система ослабва, то за нейното възбуждение става нужно употрѣбленето на кафето. Въ сиромашките семейства кафето обикновенно размѣсватъ съ цикории (*Cichorium*). Ако това растение, употрѣбенно въ малко коли-

КРАТКИ ПОНЯТИЯ ЗА ЗЕМЛЕДЪЛИЕТО.

Отмътничкът е немногосложно орудие. Той се състои от продълговата чаша А (фигура 1), въ когото турят добре измълченна и добре размъсенна пжръст, която желаятъ да изслъдватъ. Въ чашата спущатъ хунийка Б, съ дълга тръбица, която достига до дното на сждътъ. Хунийката се туря подъ чепътъ Е, на сжсудътъ В, който е напълненъ съ вода.

Ако откриеме чепътъ, то водата ще да преминува презъ хунийката, ще да се разлѣе по дното на чашата и ще да се повдига постоянно нагоре. Разбира се, че въ това време тя ще да унася съ себѣ си и нѣкои частици отъ пжръстѣта. И така, чрезъ стжкленната тръбица Г, която е прекарана презъ горниятъ край на чашата, мжтната вода ще да истича въ стжкленниятъ сждъ Д. Тука сѣки може да резбере, че ако водата са пусне да тече съ по-голъма сила изъ сжсудътъ В, то и частиците отъ пжръстѣта, които са унасятъ отъ нея, ще да бждатъ по-голъми и по-тжшки; а ако тя тече по-малко и по-полека, то и водата въ чашата ще да са повдига полека, слъдователно и уносимите отъ нея частици ще да бждатъ по-малки и по-легки. Съ една дума, ако отвориме чепътъ незначително, то водата ще да са повдига по-легка, а ако го отвориме сжвсѣмъ, то ще да усилиме и самиятъ опитъ. Съ тоя способъ ние можеме да отдѣлим не само ситните частици на гнилата отъ пѣсакътъ, но и да раздѣлим самиятъ пѣсакъ, т. е. да отдѣлим ситниятъ отъ едриятъ. За да достигнеме своята цѣль, ние сме длжни да усиливаме постепенно течението на водата и сѣки пжтъ да туриме новъ сждъ подъ тръбицата Г. Ако не желаеме да купуваме подобни сждове, то ние можеме да ги замѣниме съ такива нѣща, които са употребляватъ въ къщата ни. Така напримѣръ, намѣсто сжсудътъ В, ние можеме да употребиме обикновенна хуния и да продължиме тръбицата ѝ съ цѣвъ; най-послъ, намѣсто чашата А, да употребиме проста чаша безъ тръбицата Г. Въ такавъ случай и сждътъ Д, ние трѣба да туриме не предъ чашата, а подъ нея, така щото водата да прелива и да са излива въ него. Като разглъдаме лобре сжставътъ на пжръстѣта и като узнаеме съ какви сръдства е вжможно да са опредѣли количеството на легките и на тжшките нейни частици, ние ще бждеме въ сжстояние да узнаеме и плътността (гжстотата или набиенността) и роховитостѣта на почвата, а засдно съ това ще можеме да опредѣлим и нейните свойства. Колкото повече въ земята са намиратъ по-ситни частици, толкова тя бива и понабита или по-гжста. И наопаки, колкото въ нея са намиратъ по-едри частици, толкова тя бива и по-роховита. Като знаеме вече, че почвата зависи отъ оние вѣщества, които я сжставляватъ, то трѣба да разглъдаме и другите условия, които опредѣляватъ

чество, и да е безвръдно, но и ползата му е твърде малка. Сахарътъ и млѣкото, които обикновенно са турятъ въ кавето почти по сичките европейски крайове, произвождатъ сжвсѣмъ друго. Въ млѣкото, както е вече извѣстно, са намиратъ сичките сжставни части на кръвѣта, а сахарътъ са преобразява на лой, които е необходима за животътъ, а особено за джханнето. Въ времето на нощните тѣлесни испарения тѣлото губи една частъ отъ кръвѣта си, а така сжщо и една малка частъ отъ лойта си. За да вжрнеме изгубенното, ние трѣба да употребиме за неговото вжзобновление новъ материалъ, слъдователно кавето, сахарътъ и млѣкото изпълняватъ доста полезна обязанность. На дѣцата ние смѣло можеме да даваме сладко каве, въ което е налѣяно доводно голъмо количество млѣко, защото за развитието на тѣлото е необходима бжрза обмѣна на хранителните частици съ кръвѣта, по-силно джханне и по-сжрчено биение на пулсътъ. Органите на пищеварението у вжзрастните хора достатъчно вече сж са уягчили, за да добиватъ сахаръ изъ растителната и животната храна; но у дѣцата тие органи сж още слаби и слъдователно тие не сж въ сжстояние да преобразятъ пробѣлата на сахаръ, т. е. тие не могатъ да преварятъ пробѣлата, която са намиратъ въ бжрбойятъ, въ хлѣбътъ и въ другите храна, и да я преобразятъ на лой. За да избѣгнемъ, до колкото са може, печадните послѣдствия, които са появяватъ преимущественно въ така нарѣченните ингелизски болѣсти (рахитизмъ), ние трѣба да даваме на дѣцата, намѣсто „пробѣлиста“ или „скробедна“ храна, готвъ сахаръ. А защо, ще да ни почитатъ мнозина, послѣ обѣдъ и послѣ вечерята докторете ни сжвѣтоватъ да пиеме кавето си безъ млѣко, даже и безъ сахаръ? Какво назначение има въ подобенъ случай употреблението на кавето? — Разбира се, че неговото назначение е да усили процестъ на пищеварението, а млѣкото и сахарътъ даватъ на пжлнитъ стомахъ нова работа и препятствуватъ на другите вѣщества да са смѣлатъ. И така, послѣ обѣдъ и послѣ вечерята кавето е необходимо, но ние трѣба да го пиеме безъ млѣко и съ малко сахаръ. Утренята ние трѣба да пиеме кавето си съ малко хлѣбъ, но тоя хлѣбъ непремѣнно трѣба да бжде пшениченъ, защото сжджржа въ себѣ си голъмо количество пробѣла и сахаръ и защото са смида по-легко. Изъ сичкото това, щото казахме по-горе, ние трѣба да си сжставиме понятие, че умѣренното и разумното употребление на кавето е почти необходимо за по-голъмата частъ отъ човѣчеството. Тука сме длжни да кажеме и това, че извжнрѣдното употребление на кавето, както и излишното употребление на сѣки други хранителенъ предметъ, бива вредително. Така напримѣръ, то произвожда неестественно биение на сжрцето, главокружения и пр. Но преди да сжвршиме тая глава, ние трѣба да кажеме и това, че кавето и чайятъ принасятъ и нравственна полза, защото доводно чѣсто тие замѣняватъ ракията и виното и защото окодо тѣхъ (по кавенетата) са сжбиратъ различни хора съ различни понятия и съ различни знания, и сичкото това са сжобщава на незнающите. Съ една дума, кавенето доводно чѣсто бива школа за много нѣща, слъдователно нему би трѣбало да са даде сжвсѣмъ другъ характеръ.

(Продължава са).

нейните достоинства. Една и съща почва може да бъде на едно място добра, а на друго лошава, следователно достоинства на почвите от един и същи състав са определяват с климатът на страната. И най-влажната гнилиста почва, ако са намира въ горещите страни, принася на климатът голяма полза, а сама бива плодородна, когато въ това също време по-малко влажната почва, която са намира въ студените и въ влажните крайове, бива безплодна. Колкото за сухите пясъчни почви, ние ще да кажеме противното, т. е. че роховитата почва, която лъжи въ студените или въ мокрите страни, става плодородна, когато много по-малко роховитата почва, която са намира въ оние страни, които имат горещ климат, могат да бъдат безплодни. Ние знаеме вече, че пясъкът попива влагата, а гилата я отблъсква от себе си. Като знаем свойството на варът да разрушава органическите вещества, намъ не е тѣшко да определимъ, въ кой именно климатъ почвата са нуждае отъ голямо количество варъ. Разложението на органическите вещества, което е нужно за храненето на растенията, въ топлиите мѣста бива по-силно, нежели въ студените. Така напримѣръ, мѣстото, което е оставено на топло мѣсто, изгнива (разлага са) по-скоро, нежели въ студените. Мѣстото, черноземътъ и сѣко друго органическо вещество, което е хвърлено въ огъня, са разрушава (разлага са) въ него още по-скоро, нежели на студено мѣсто. Ето защо земледѣлците, които изгарятъ поѣжкогашъ старата трева на корѣнѣтъ ѝ, падатъ въ голяма погрѣшка, защото заедно съ тревата тие унищожаватъ и черноземътъ. Сѣки отъ насъ знае, че у насъ подобни нѣща са случватъ твърде често, следователно ние сме длъжни да повторимъ още веднашъ, че черноземътъ гори и че на оголената почва нищо не може да расте. Но да оставимъ това и да продължимъ своето обзрѣние. Въ топлиятъ климатъ органическите вещества са разлагатъ въ почвата бързо и безъ варъ; а въ студениятъ, въ който тие са разлагатъ по-полека, присѣдствието на варътъ въ почвата усилява храненето на растенията. За разложението на органическите тѣла е потребно дѣйствието на въздухътъ. Колкото почвата е по-роховита, толкова по-лесно въздухътъ прониква въ нейните вътрѣшности, следователно толкова по-бързо гниятъ и органическите вещества; и, наопаки, колкото почвата е по-набита или по-гѣста, толкова по-малко прониква въ нея въздухъ, следователно толкова по-слабо бива и гниенето. Изъ сичкото това става сѣвѣсъмъ ясно, че присѣдствието на варътъ въ гѣстата или въ набенната почва дѣйствува благотворно, а въ роховитата вредително. Твърде често роховитостта и набенността на почвите зависи отъ влажността или отъ сухостта на климатътъ, подъ който са намира страната. Колкото е по-мокаръ климатътъ, толкова е по-гѣста почвата а колкото е по-сухъ климатътъ, толкова и почвата е по-роховита. Съ една дума, присѣдствието на варътъ въ оние почви, които са намиратъ въ мокрите страни, има по-голямо влияние, нежели по сухите мѣстности. Изъ казанното по-горе ние можеме да си съставимъ правило и за достоинства на черноземната почва въ различни климати. Разбира са, че по оние мѣста, дѣто черноземътъ изгнива повече, т. е. въ топлиите и въ сухите крайове, добрата почва трѣба да има голямо количество черноземъ, нежели въ студените, дѣто, по причина на студѣтъ или по причина на набенната почва, чернозе-

мътъ гние полека. Отъ друга страна, когато нѣкое тѣло гние, то са отличава съ известна топлина. Сѣки вече знае, че когато конскиятъ торъ захваща да гние, то бива и зиме горещъ. Гниенето е сѣединение на гниющето тѣло съ атмосферниятъ кислородъ. А какво и що е това горѣние? Ние говорихме вече, че и горѣнието произхожда по сѣщите причини. Различието мѣжду тие два химически процеса са заключава въ това, че ако нѣкое тѣло гори, то кислородътъ са сѣединява съ него бързо, а ако гние, то постепенно. Ето защо пламеникътъ отъ огънятъ, отъ свѣщята и отъ др. т. бива много по-горещъ, нежели горѣщината отъ гниущиятъ торъ. И така, колкото повече са намиратъ въ една почва гниущи вещества, толкова тя бива и по-топла, следователно въ горещите страни изобилниятъ черноземъ е вредителенъ. Твърде често достоинства на почвата, при единъ и същи съставъ и въ единъ и същи климатъ, биватъ не еднакви, и това различие зависи отъ състоянието на почвата, т. е. отъ нейното хоризонтално или полегато положение. Да си въобразимъ, че нѣкоя твърде мокра гнилиста почва лъжи на стрѣжната пола на нѣкоя планина. Разбира са, че въ такавъ случай влажността на гнилистата почва са умалява, защото водата са стича надолу и не задръжава са; и, наопаки, ако пясъчната почва са намира сѣвършено хоризонтално (равно), и освѣтъ това, ако близо до нея са намира планина, отъ която водата са стича на нея, то роховитата пясъчна почва става по-влажна, а заедно съ това и по-гѣсто-набена. Изъ сичкото това ние видимъ, че сѣвършено хоризонталното положение на почвата е добро за роховитите и за срдните почви, а полегатото положение улучшава достоинства на гниристо-мокрите почви. Достоинства на почвата зависи така също твърде много отъ нейната дебѣлина и отъ свойствата и съставътъ на онзи пластъ, който са намира подъ нея и който са нарича подпочва. По-горе ние казахме, че почва са нарича онзи пластъ на земята, за когото сѣ са прилѣпиле растенията и изъ когото добиватъ своята храна. Дебѣлината на тоя пластъ бива на сѣкаде еднаква: тя може да бъде четвъртина или половина аршинъ, а поѣжкогашъ и нѣколко стѣжжена. Изъ казанното определение, на първъ поглѣдъ, ние можеме да заключимъ, че колкото е по-дебѣла почвата, т. е. колкото е тя повече, толкова е и по-добре. Но това правило ние можеме да приѣмемъ само за оние почви, които иматъ безукоризненно-добри достоинства. Но защото подобни почви са срѣщатъ твърде малко, то на земледѣлецътъ често става нужда да узнае свойствата и на подпочвата и да види не намиратъ ли са въ нея такива вещества, които би могли да допълнатъ или да исправатъ недостатокътъ на почвата. Така напримѣръ, ако въ почвата са намира много гнила и ако тая гнила е твърде влажна, а подпочвата пясъчна и суха, то земледѣлецътъ, като ги размѣси, ще да унищожить вредителните свойства на гилата. И наопаки, ако почвата е твърде суха и ако въ нея са намира голямо количество пясъкъ, а въ пластътъ, който лъжи подъ нея, са намира много гнила, то земледѣлецътъ и въ тоя случай трѣба да са постараетъ да размѣси двата пласта. Разбира са, че ако земледѣлецътъ желае да произведе това размѣсване лесно, скоро и евтино, то трѣба да употреби плугъ. Но плугътъ не е въ състояние да повдигне дебѣлите пласти, следователно въ подобенъ случай, — разбира са, че ако съществува

крайна нужда — той може да употреби друго орудие и по-голям усилий. И така, голъмата дебѣлина на пластътъ въ недобрите почви е вредителна. Но тука съществува такава щастливо явление, което облегчава нашите предприятия. Такава почва, която би имала дебѣлина отъ нѣколко лактека, може да бѣде само на малки пространства, а именно тамъ, дѣто по-напредъ е била яма, въ която са е изливала джъдевата вода и напѣлвала я е постепенно съ калъ или съ пѣсакъ, които сж са намирали по почвата. Подобни мѣста или подобни пластове са срѣщатъ твърде рѣдко. Обикновенната дебѣлина на почвите бива отъ $\frac{1}{4}$ до $\frac{1}{2}$ лактека. И така, въ повечето случаи земледѣлецътъ е въ сѣстояние да бѣде полезенъ на своето благосѣстояние. Съставътъ и свойствата на почвата иматъ и друго влияние на растителността, т. е. на плодородието. Така напримѣръ, ако почвата е пѣсачна, презъ която водата преминува безъ никакво препятствие, и ако подпочвата е гнилиста, която задържа водата, то пѣсачната почва става по-влажна и по-плодородна; а ако подъ гнилистата почва, която не пропуска водата, са намира пѣсаченъ пластъ, то влажността на гнилата са умалява, защото водата преминува постепенно въ пѣсакътъ и разпространява са на голъмо разстояние. Това можеме да кажеме само за оние почви, които дѣжатъ хоризонтално. За оние почви, които иматъ полегато положение, ние ще да кажеме противното. Ако подпочвата е гсто-набиена, то водата са не задържа на нея и тече надолу, а ако подпочвата е роховита, то бива противното. И така, за оние гнилисти и мокри почви, които дѣжатъ на стрѣмни мѣста, гнилистата подпочва е по-добра отъ пѣсачната; а за пѣсачните почви пѣсачната подпочва е по-добра отъ гнилистата.

(Продължава са).

ЗА ВОСПИТАНИЕТО ВЪОБЩЕ.

Ескирось са оплаква, че сѣвременните младежи са учатъ не да бѣдатъ умни и развити, а да добиятъ чиновнически мѣста и да станатъ идоле на простите смъртни. „Бюрократията, говори той, са е преобщирила на такава чума, която убива сичко, щото е живо и честно. И наистина, могатъ ли да са появятъ свободни мнѣния или ясни поглѣди въ оние господарства, въ които чиновничеството са счита за идолъ на човѣческото сѣвършенство? Но намъ могатъ да отговоратъ, че опасността още не е до толкова голъма, защото чиновничеството сѣставлява не твърде значителна частъ въ господарствата.“ Ескирось говори за Франция. „Но не трѣба да забравяме, продължава той, че освѣтъ тие нѣколко хилѣди, които сж достигнале желаемото, съществуватъ още стотини хилѣди, които очѣкватъ своятъ рѣдъ и съ завистъ преслѣдоватъ успѣхите на другите.“ Въ оние господарства, каквато е Америка, дѣто общественните длъжности са раздаватъ чрезъ избрания, слѣдователно сжобразно съ заслугите на човѣкътъ, раните на бюрократизмътъ не съществуватъ, и испѣлнениято на общественните длъжности не унижава, а възвишава човѣческата личностъ. Ето защо мнѣнието на Ескироса са отнася само до оние господарства, въ които мѣстата са раздаватъ за хатъръ или за заслугите на дѣда и пра-дѣда, а дѣто, по тие сѣщи причини, царува лествъ, уни-

жения и низкопоклонство. Въ подобни господарства промишленността, земледѣлнето и търговията са вдигатъ напредъ съ голъми мъжи и върватъ по неравенъ пѣтъ, капиталете дѣжатъ въ бездѣйствиe и предприятията, които нѣматъ високо покровителство, върватъ купо и сѣбно. Литературата и искуството пѣшкатъ подъ удущивата атмосфера и завѣватъ подъ глупостъта на общественниятъ животъ. Съ една дума, въ тие държави са цѣни само онова, щото е лъжовно и щото сѣдържа въ себѣ си идолопоклоннически принципи. Ето защо родители на Наполеонова Франция сж употребили сичките си сили да възпитатъ чиновнически брѣмбале и да дадатъ на безхарактерността и на унижението такива обширни размѣри. „По напредъ отъ сичко ти трѣба да станешъ богатъ, послѣ да са оженишъ а най-послѣ да трѣгнешъ изъ пѣтътъ на отличията. А щото са касае до сичкото друго, то за това съществуватъ вече такива хора, на които е дадена властъ да раздаватъ милости, да рѣшаватъ сичките вопросы и да назначаватъ наказанията ... А ако тебе непремѣнно са иска да имашъ каквото годѣ убѣждение, то избири, позволява ти са, каквото искашъ, само, глѣдай, държъ го за себѣ си; ти нѣмашъ, разбира са, никаква полза да са мѣшашъ въ чуждите работи.“ Разбира са, че отъ подобно воспитание не произлиза нищо друго, освѣтъ ъсакащение на човѣческиятъ разумъ и убийство на човѣческата личностъ. Обърнете внимание на Пруссия и сѣставете си наглѣдно понятие за това воспитание. Въ това сѣщо време, когато нѣмските ученици дѣгатъ подъ облаците и проповѣдатъ различни реформаторски идеи, то администрацията дѣме въ своите кабинети сѣвѣсѣмъ спокойно, защото е имала факти да са увѣри, че горѣщиятъ реформаторъ тутакси ще да са умири, щомъ добие правителствено мѣсто. Трѣба да са сѣзнаеме, че спокойствието на администрацията е основано на вѣрно понимание общественниятъ духъ въ Германия. Университетското образование нѣма нищо общо съ животътъ и теорията съ практиката. Др. Ескирось говори, че французските университети въ това отношение сж много по-добри отъ германските. Даже и самите начала, на които сж основани тие университети, носатъ въ себѣ си реформаторски духъ, който, при сичките препятствия и гонения, влазя въ общественниятъ животъ и намира своя жѣтва. Съ една дума, когато французскиятъ студентъ сѣврши своето образование, то го посрѣща такава практика, която отговаря на неговите теории, слѣдователно той не пада, като нѣмецътъ, отъ облаците между грѣшниятъ свѣтъ, който го приѣма въ своите обятия и преработва го изново по своите понятия. Русското образование и рускиятъ общественъ животъ ни представлява още по-голям контрастъ. Твърде чѣсто руските така нарѣчени нови апостоли не знаятъ ни какво желаятъ, ни що имъ е потрѣбно. Иденте сж за тѣхъ такава сѣщо мода, каквито сж и разнообразните кокове. Но да видиме какви сѣвѣти дава Др. Еразмъ на своятъ синъ. „Сине мой! говори той. — Желаяшъ ли да имашъ успѣхъ въ животътъ? Ако желаяшъ, то трѣба да лазишъ камъ своите цѣли. А ако ти намѣсто вигодна и бърза кариера пожелаешъ да сѣхранишъ своето собствено уважение, своята отличителна лична независимостъ и чувствата на своето

човѣческо достоинство, то трѣба по-напредъ отъ сичко да приготовишъ въ школата онова, щото ще да ти бѣде пособие презъ животътъ. Трѣба да знаешъ и това, че твоиятъ животъ ще да бѣде пжленъ съ човѣческа борба, съ стрѣмление напредъ, съ трудни и съ щастливи минути,“ и пр. „Ако жедаетъ да бѣдешъ човѣкъ, продължава Др. Еразмъ, то служи на обществото, на народътъ, на ближните си и на господарството, безъ да чѣкашъ отъ тѣхъ каквато и да е награда.“ „Ако та не разбератъ, ти не унивай и продължавай своето птувание. И така, ти си длженъ да са надѣяшъ на своите собствени сили, на своятъ мозакъ, на своите рѣце, . . . но не плаши са отъ тая перспектива. Цѣлѣта на животътъ са смстои не въ това, щото ти да добиешъ важно положение между свѣтътъ, а да са изкачишъ по-високо отъ другите.“ Да кажеме накратко, Др. Еразмъ свѣтло-ва синѣтъ си да живѣе просто, да са трудн, да работи, да не отнима чуждото, да бѣде чистосърдеченъ и великодушенъ, да помага на ближните си, да бѣде честевъ и справедливъ гражданинъ и пр. Истина е, че неговиятъ животъ доволно чѣсто ще да настѣпя на тѣрне и твѣрде чѣсто ще да посрѣща противници и интриганти, но совѣстѣта, която е най-голѣмиятъ мжчителъ на фалшивите натури, ще да бѣде покойна и животътъ ще да са побратимява съ ненаблѣнените радости. Съ една дума, отъ сѣвременното образование, ако само ние жедаете да приготовиме честни, трудолюбиви, правдолюбиви, даже и велики граждани, са изисква, щото науката да не излиза изъ кръгътъ на животътъ и нейната най-главна цѣль да са смстои въ това, щото нейниятъ послѣдователъ да избистри главата си, да остави настрана ненужните вжображения и да са подчини на разумътъ. Сѣка една наука, която накарва човѣкътъ да лѣти подъ облаците и да гради воздушни кули, не може да са нарѣче наука, за-щото цѣлѣта на учението е не да сѣздава фантасти, а да искорѣни дивите страсти на човѣкътъ и да го изведе на правиятъ пѣтъ.

(Продължава са).

ЗА ПАМУКЪТЪ.

(Отъ Хартвига).

Какавъ суравъ материалъ изнася Англия изъ сичките части на свѣтътъ, за да го преработи въ своите громадни фабрики? Какавъ материалъ има такова громадно значение да дава работа на голѣмо количество люде и да пуца въ движение баснословни капитали? Европейскитъ ленъ, австрийската вълна или китайската коприна? Разбира са, че тие предмѣти сѣ тѣврде важни въ промишленно отношение, но ако прочетеме работническите рѣде и вѣчно движущите са машини, които са занимаватъ съ обработваннето на тие материале, то тѣхното количество ще да отстѣпн тѣврде значително предъ количеството на рѣцете и на машините, които са занимаватъ съ памучната промишленность. И какъ непонятно бѣрзо е достигнала тая промишленность до своето досегашно, почти баснословно значение! Въ историята на всемирната търговия ние не можеме да намѣриме другъ примѣръ за такова бѣрзо израстване и процѣтаване! Още у Херодота ние намираме свѣдѣния за

индийското растение, което дава вълна; Плиний разсѣзва за бѣлите и тѣнките дрѣхн на египетските жерги, които сѣ са ткале не отъ овча вълна, а отъ такавъ материалъ, който са е добивалъ отъ храстѣците; ние знаеме, че памукътъ са е обработвалъ въ Мада-Азия и на Грѣцките острове; ние знаеме, че въ Георгия и въ много други американски колонии, скоро послѣ тѣхното основание, като оставиме безъ внимание мѣстните хоссиции, биле пренесени памучни семена изъ Смирна; намъ е извѣстно така сѣщо, че въ Остъ-Индия сѣ са ткале памучни платна още въ най-отдалеченните древности. Но въ това сѣщо време въ Европа, преди 80 години, памукопрѣдѣлниците и фабриките за памучните матери сѣ биле до толкова незначителни, щото почти не би трѣбало да са говори за тие фабрикации, като ги сравниме съ фабрикациите на ленѣтъ и на овчата вълна. Памукопрѣдѣлниците сѣ получили голѣмо значение отъ тогава, отъ когато Харгравъ (Hargraves), столяръ изъ Блахбурнъ въ графството Ланкаширъ, е изнамѣрилъ въ 1767 г. своята spinning jenny, машина, която постепенно сѣ усѣвршенствовале до толкова, щото едно малко момиченце е могло вече да приводи въ движение 120 вретена. Вжобще, памучните фабрикации захванале се повече и повече да са развиватъ по причината на spinning-freme отъ берберинѣтъ Арквигта, на mull-jenny отъ Кромптона (1779) и на power-loom или на механическиятъ стѣжъ отъ свѣщезникѣтъ Каривигта. Но отъ 1820 година памучните издѣлн захванале да добиватъ громадни успѣхи, за-щото паровата машина можѣла да работи на сѣкаде, независимо отъ силата на водата. И така, нѣколко генерации хора, повечето пѣти изъ по-долниятъ класъ, сѣ направили по-много отъ сичките други свои сѣвременници за величнето и за могѣществото на своето отечество и вжобще обогатиле сѣ Европа съ промишленность, съ която днесъ са занимаватъ баремъ 3 милиона работника, които изнасятъ сѣка година обработена стока за 1000 милиона талера и които даватъ почти на сичкиятъ свѣтъ добри и много по-евтини дрѣхн. Въ 1781 г. въ Англия биле внесени 28,882 бала памукъ. Въ 1820 година — 571,731. Въ 1840 година — 1,600,370. Въ 1856 — 2,468,000 бала или 5 милиона кантара. Съ една дума, внасянието на памукътъ расте като планнска снѣжна прѣспа, но се още не може да достигне до своята послѣдня точка. Въ 1777 година съ обработваннето на памукътъ сѣ са занимаде само 7,900 работника, въ 1839 г. тѣхното число са увеличило до 259,385 и най-послѣ въ 1856 г. са появили 379,213 работника, ако машините и да са усѣвршенствовале се повече и повече. И тука са потвѣрдило заключението, че сѣко улучшение въ механиката, което увеличава употрѣблението съ евтиния, не само че не умалява до това време занято количество работни рѣце, но даже изисква още по-голѣмо количество работници. Въ Великобритания и въ Ирландия най-малко 2,000,000 човѣка, т. е. $\frac{1}{14}$ отъ сичките жители, живѣятъ съ памучна промишленность. Въ 1856 година въ това господарство са намирале 2210 памучни фабрики, съ 28,010,217 вретена и съ 298,847 механически стѣжнове. Цѣната на ингелизската производителность въ 1856 г. са смстоила отъ 64,484,000 фунта стерлинга. Ако исключаеме изъ тая сума цѣната на суравиятъ материалъ

който са състои отъ 37,536,000 фунта стерлинга, то пакъ за сдържането на фабриките, за изработенната плата и за процентите на употребениятъ капиталъ оставятъ около 250 милиона талера. После това не трѣба да са чудиме, че въ Англия памуко-промишленните фабриканти не отставатъ въ великолѣпията и въ роскошествата отъ най-значителните землевладѣлци (лордове), и че тамъ cotton-lords въ сегашното време стои на единъ рѣдъ съ land-lords. Изчислено е, че, ако да не би били введени въ 1767 година машините, за памучните фабрикаци въ Англия би били потрѣбни 91 милиона хора. Сичките други европейски господарства земени заедно не изнасятъ и десетата часть отъ изнасяемите изъ Англия памучни стоки. Въ 1851 г. първите са отиѣсле камъ последната като 15 милиона киллограма (Франция 6, Швейцария 7) камъ 174 милиона. Машините се още са усъвършенствуватъ. Въ 1850 г. съ силата на единъ конь са приводе въ движение 275 вретена, а въ 1856 г. тая съща сила въртѣла 315 вретена. Освѣнъ това, работникътъ, който можѣлъ да управлява отъ 300 до 1000 вретена, сега може свободно да управлява отъ 1500 до 2200. Отъ сичките европейски страни после Англия най-много памучни издѣлва обработка Франция (около 400,000 бали), и приводе въ движение около петъ милиона вретена. Въ най-новите времена тая промишленность е направла и въ Германия значителни успѣхи, така щото Германскитъ сюзъ твърде малко уступа на Франция, и можеме да са надѣяме, че слѣдъ нѣколко години тя даже ще да я надмине (?). Въ 1859 година за фабриките на тоя сюзъ били потрѣбни 236,000 бали памукъ и числото на вретената, които въ 1842 г. достигале до 815,000, са увеличили до 2,060,000. Въ 1857 година въ Австрия съществовале 234 фабрики съ 1,749,000 вретена, които обработвале около 200,000 бали памукъ. При сичкото това въ Европа не съществува такава страна, въ която да нѣма памукопрѣдѣлници, но въ това сѣщо време, когато сѣко едно господарство работи само да покрие своите потрѣбности и само нѣкоя отъ тѣхъ могатъ да мислятъ за изнасянето на стоките си по другите земли, то Англия натрупва пазарете съ своите произвѣдения. Въ сегашното време Ливерпулъ е наистина първъ търговски градъ, а Манчестеръ, безъ никакво съмнѣние, може да са нарѣче величайши фабрични градъ, какавъто, когато и да с, е съществовалъ подъ ясното небе. Тие два града сѣ обязани най-много за своето процвѣтанье на памучната промишленность. Ако погледаме на Америка, изъ която преди 50 години едва ли сѣ изнасяле една бала памукъ и която въ сегашното време произвожда до 3 милиона бали, то трѣба да разбереме, защо Нови Орлеанъ, главното складалище на тоя материалъ, са развива не по-малко колосално. И така, Арквиркъ и неговите послѣдователи сѣ създаде дѣтеленъ животъ за новиятъ свѣтъ и по двата брѣга на Атлантическия океанъ и основале сѣ множество градове, на които производителността и богатството сѣ преварили твърде значително древните градове Тиръ и Картагенъ. — Памукътъ бива много видове и разновидности, т. е. той бива различни сортове и качества. Така напримѣръ, той бива или тревяно растение, или храстекъ, или дърво. Истинното отечество на тие ра-

стения е тропическиятъ поѣсъ, дѣто тие са срѣщатъ диво растуци по сичките части на тие страни, но тревянистыятъ видъ на памукътъ може да расте при 60° до 61° Фар. срѣдняя температура, и за това може да са обработка на 40° и даже на 4° сѣв. ширина. Темнозелените, сърцеобразните листе на памукътъ иматъ 3 или 5 езиченца; джното на цвѣтътъ имъ има пурпуроватъ видъ; а узрѣлите вече плодови чашички са пукатъ и изъ тѣхъ излази семе, което е покрито съ нѣжно-бѣлъ памукъ. — Сѣверо-американските щати, както е извѣстно, даватъ най-голѣмо количество и най-добаръ сортъ памукъ. А именно, въ Георгия по малките острове, по морскиятъ брѣгъ и по влажните низменности около голѣмите рѣки, расте най-добриятъ сортъ памукъ, който има твърде джлги косъмци. Отъ по-високите мѣстности са получава кратко-влакненниятъ памукъ, който е извѣстенъ подъ названиее upland. Тоя сортъ по своята цѣна стои много по-низко отъ другите. Въ Америка памукътъ, както у насъ житните класове, израсва отъ семе и узрѣва въ продължението на 8 месѣца. Въ това време плантацияте на памучното растение представляватъ предѣстно зрѣлище, защото темно-зелените листе са отличава твърде нагледно отъ сѣжно-бѣлите разпукнавши са топчици; но бѣдните негри-робове нѣматъ воли да са наслаждаватъ отъ прелѣстите на природата, защото въ това време тие сѣ натрупани съ тѣшка работа. Утренята рано трѣба да са отежсватъ колкото са може повече чушучици, защото въ противенъ случай слънечната топлина може да развали достоинството на памукътъ, а сдържавашето са въ престарѣлите чушудки пада на земята и разнася са отъ вѣтарѣтъ. Сѣки отъ насъ може да си въобрази какъ са въртатъ въ това време гърба чете на надзиратели и какъ са разнасятъ изъ въздухътъ псувните на жѣдните плантаторе, които желаятъ да възбудатъ дѣятелността на негрите. Сѣбранниятъ памукъ са занася тутакси на паровите тепавици, изъ които ежедневно са получава отъ 800 до 900 фунта чиста стока. Разбира са, че усъвършенствованната тепавица очиства памукътъ много по-добре, нежели човѣческите рѣще. (Подъ думата очистване са подразумѣва, да са отдѣлатъ влакната отъ семето). После това отъ памукътъ са праватъ добре стѣгнати бали, отъ които сѣка една има около 300 фунта тѣжелина. Въ приморските и въ прирѣчните градове тие бали са стискатъ съ гидравлически пресси и голѣмпната имъ са умалява на половина, слѣдователно и превозната цѣна на стоката става по-малка. Твърде чѣсто единъ корабъ донася изведнашъ въ Ливерпулъ повече отъ хилядо бали памукъ, и въ тоя сѣщи день, въ който са разтоваря, тие бали са возатъ по Манчестерскиятъ желѣзень пѣтъ, а слѣдъ една недѣля изново са донасятъ на сѣщото пристанище, но вече преработени на платненни издѣлва, които облачатъ и златопрмишленникътъ въ Австралия, и индустѣтъ на рѣка Гангъ. Още въ преминалото столѣтие Индия е пспроваждала на Европа тѣжки памучни платна и читове, а сега въ тая земя са донасятъ изъ Англия ежегодно за нѣколко милиона фунта стерлинга памучни стоки. И така, рѣката на търговията чегато са върща камъ своятъ источникъ. Ако ние и да знаеме, че на нетрѣбователниятъ и на простоживущиятъ индеецъ, ко-

йто са храни само съ оризъ, за сдържанието на семейството сж нужни не повече отъ нѣкакви си два талера на месѣцътъ, и ако и да ни е извѣстно, че памукътъ расте при самиятъ прагъ на неговата къща, по работата на неговите ръце се пакъ не може да издържи конкуренция съ машините и съ капиталете на англо-сакските фабрики! Съ една дума, днесъ индиецътъ, който едно време е и прѣдъ и ткалъ памучни произвѣдения, е принуденъ да изнася изъ земята си само сурова стока. Но и въ това отношение Индия е останала твърде назадъ отъ Америка, защото първата въобще изнася на пазарете лошава и нечиста стока. Като земеме предъ видъ долната цѣна, която получава Индия за своите производства, и различните препятствия въ нейната търговия, то не трѣба да са чудиме, че тя е могла да испроводи въ 1850 година въ Англия до 350,000 бали. У индиецътъ за отдѣлението на памукътъ отъ семето не съществуватъ машини, съ които са ползватъ американците. Той извършва тая работа съ ръцете си, и при това въ продължението на денътъ едвамъ може да очисти повече отъ единъ фунтъ. Освѣнъ това, нещастните коларни животни влѣкатъ стоките по лошава пѣтица, които чѣсто преминуватъ презъ високи планински проходи, и когато достигатъ до пристанищата, то тие са покриватъ съ прахъ и съ калъ, защото отъ мѣстото имъ и до пристанището сж употребиле повече отъ 60 дена пътъ. Каква противоположностъ съ Соединенните Щати, дѣто памукътъ са очиства и по-добре и съ по-малки разноски, дѣто той са испровожда и лесно и евтино по сѣдоходните рѣки и дѣто послѣ това са носи отъ парните машини камъ морските пристанища! Тука сме длжни да земеме въ внимание и незавидното културно развитие, лошавиятъ сортъ на стоката, недостатокътъ на добрите земеделѣчески орудия и недовѣрнето камъ сичките улучшения и нововведения, което е общо на сичките земледѣлци, но което достига до най-високата степенъ въ тая чудна земя, която е отечество на кастите. И така, въ сегашното време обработката на памукътъ въ Индия са разширява твърде лошава, но навѣрно това дѣло ще да са измѣни въ продължението на малко години, защото Англия ежегодно употреблява се по-голѣмо и по-голѣмо количество памукъ, и въ отношението на такавъ важенъ продуктъ тя твърде недоволно види себѣ си въ зависимость отъ такавъ противникъ, съ когото твърде лесно може да има даже и война. Днесъ Англия обрща своето внимание почти камъ сичките оние мѣста, на които може да расте памукъ, и нейниятъ погледъ са зазира именно на Остъ-Индия, която са намира подъ нейното владичество. Още отъ сега ингелизете сж захванале да са занимаватъ твърде енергически съ устройството на желѣзни пѣтица изъ Мадрасъ, Бомбея и Калкута до главните области на памучно-растителната производителностъ. Копаятъ са даже и канале за поливането на плантаците. Манчестерските агенти са расхождатъ по тие крайове и распространяватъ както семе отъ най-добрите сортове на памучното растение, така и свѣдѣния за неговото разумно разсаждение. Най-послѣ, машините за очишението на семето замѣняватъ вече рѣчната работа. Даже и днесъ изнасянието на памукътъ са възкачва, а при увеличението на пространствата за плантаците и при

увеличението на работническите ръце, безъ никакво съмнѣние, слѣдъ нѣколко години изнасянието ще да са сравни, а твърде лесно може и да надмине изнасянието на памукътъ изъ Америка (?). Очѣкватъ, че слѣдъ време и вътрѣшния Африка ще може да доставлява значително количество памукъ. Въ сегашното време*) Левингстонъ раздава по тие мѣста семе и учи жителите какъ да го садятъ по Цамбесе. Освѣнъ това, ингелизете употребляватъ сичките си сили да поощриватъ памучната обработка по брѣговете на Нигеръ. Ако тие стрѣмления добиятъ голѣми размѣри, то може да са отпразднува голѣмъ триумфъ. Въ такавъ случай ингелизете не само че ще да бждатъ въ независимость отъ робските труди въ Соединенните Щати, но ще да са получи възможность и да са унищожи нехристиянската търговия отъ живи хора въ самиятъ нейнъ источникъ, защото тогава способниятъ за работа негръ ще да стане по-сжнъ въ своята собствена земя и едвали ще да бжде выгодно да го купуватъ и да го закарватъ въ чуждите крайове**). Послѣ Соединенните Щати и Остъ-Индия най-голѣмо количество памукъ доставлява на европейските пазаре Бразилия и Египетъ. Първата е испроводила отъ 1. Януария до 30. Ноемврия 1858 година 96,341 бали; а послѣдниятъ въ продължението на това сжщо време — 94,650 бали. По-добрите сортове на бразилскитъ и египетскитъ памукъ почти не остоятъ по-доле отъ sea island. Въ Китай са произвожда твърде много памукъ, но той са задржа за своето вътрѣшно употребление. (Разбира са, че това количество не може да бжде малко, когато въ това господарство живѣятъ 400 милиона жители) и малко са изнася като суровъ материялъ. Жлътниятъ цвѣтъ на така нарѣченната китайка (платно) зависи не отъ вапцилките, а отъ естественниятъ цвѣтъ на особенъ родъ памукъ, отъ когото са приготвява това платно. Около 20 години по-преди сж захванале да изцѣждатъ изъ памучното семе твърде добро лампово масло. Въ Америка сж изнамѣриле машина, съ помощта на която преди изцѣжданието отдѣляватъ отъ семето кожцата съ останките на нея влажница, защото тие изсмукватъ толкова масло, щото работата едвамъ може да покрие своите разноски. Полученното масло са очищава съ просто и съ евтино срѣдство. Кюспето са употреблява като добра храна за добитакътъ. А по-напредъ семето са е употребляло само за торъ на полетата, и владѣтелите на машините, за да очистатъ своите фабрики, бивале твърде задоволни, ако са намиралъ нѣкой сжсѣдъ да земе безплатно онова семе, което днесъ дава цѣли милионе доходъ. Така дѣятелниятъ и предприимчивиятъ народъ умѣе да употребѣи за своята полза сичките дарове на природата и да увеличи своето благосостояние, когато много други нации, които живѣятъ въ прекрасните страни на земного кълбо, — като сж са удавиле въ своятъ мързелъ, — глѣдатъ на сичко съ презрѣние и сичко развалятъ, и посрѣдъ изобилието живѣятъ въ крайна нищета. Въ сегашното време цѣли товари памучни семена са донасятъ изъ Египетъ въ Европа за приготвянието лампово масло, и европейските пристанища сж са

*) Тая статия е записана преди петнайсетъ години.

**) Тие нѣколко рѣда сж записани преди знаменитата американска война.

обогатиле съ новъ родъ търговия. Не по-поучително ли е, кажете ни, да четеме за такива мирни побѣди, нежели за обсадите и за войните? Азъ баремъ предпочитамъ промишлеността предъ така нарѣченната военна слава, ако само никой не докача моето спокойствие, и много повече желая да бѣда Арквриттъ, нежели Наполеонъ.

НАРОДНА ПѢСЕНЬ.

Стоянъ надолу отива
Надолу Стоянъ, на Стамболъ,
Па си ча Нетка заръча:
„Не ходи, Нетке, не ходи
На Лазарово кладенче, —
Че ми е Лазаръ душманинъ,
А тебъ е първи любовникъ.“
Става си Стоянъ, отиде
Надолу Стоянъ, на Стамболъ;
Нетка са назадъ повърна
Въ своите широки дворове,
На високите чердаци, —
Отвори темни прустове,
Отключи чемширъ ковчежи,
Извади свила-коприна,
Та са пакити, натруфи
Вовъ вѣнчанната премяна:
Па стана Нетка, отиде
На Лазарово кладенче.
Тамъ си завари Лазара, —
Лазару Нетка думаше:
„Добаръ ти вечеръ, Лазаре!“
Лазаръ ѝ тихо говори:
„Далъ ти богъ добро, Нетке ле!
Кѣде отиде младъ Стоянъ?“
— „Отиде Стоянъ, отиде
Надолу Стоянъ, на Стамболъ . . .
Готвила сѣмъ си вечеря,
Да дойдешъ да вечеряме.“
Стапа си Лазаръ отиде
У Неткини ми на-госте, —
Сѣднале да си вечерятъ
Хубави гостби готвени.
Стоянъ са назадъ повърна,
Па на вратникътъ потропа:
„Стани ми, Нетке, отвори,
Че си забравихъ тестере.“
Сама са Нетка усѣти,
Па на Стояни думаше:
„Почѣкай, либе, почѣкай,
Че сѣмъ затрила ключове
Отъ тие чемширъ вратници.“
А на Лазара думаше.
„Я стани, либе, та бѣгай,
Стоянъ отъ шега не знае!
Ти вѣрви, либе, слѣдъ мене,
Азе ща порти отвора
Да влѣзе Стоянъ вовъ къщи,
А ти са пѣкакъ промжжи.“
Лазаръ си Нетка не слуша,
Ами презъ дуваръ прескогна,
А ножове му паднаха
На Неткината постѣли.
Стоянъ си влѣзълъ въ дворове,
Заварилъ сладка вечера:
Гъски и патки печени,
Вѣла ногача мѣсена,
Вино червено наляно.
Стоянъ са хитро примжжи
Та са наѣде, напоя,

Па стана Стоянъ да лѣгне, —
На постѣли си сѣгнѣда
Лазаровите ножове!
Стоянъ на Нетка думаше.
„Я иди, Нетке, я иди,
Повикай Лазаръ комшию
Да дойде да вечеряме,
Сборове да посбориме,
Че имамъ тѣшка ядове.“
Станала Нетка, отишла,
Викала Лазаръ комшию,
Да дойде Лазаръ на-госте.
Станалъ е Лазаръ, отишалъ
У Стоянови на-госте,
Сѣднале да си вечерятъ, —
Стоянъ Лазару думаше:
„Лазаре, вѣренъ комшию,
Азъ имамъ пива пшеница, —
Узрѣла, а не жжжена;
Научилъ са е млади бикъ,
Дохожда та я опася:
Да ли пивата да жжва,
Или си бикътъ погуба?“
Лазаръ бѣ хитаръ, разуменъ,
Па си Стояну думаше:
„Стоене, вѣренъ комшию,
По-добре нива пожжжи,
А не погубвай млади бикъ, —
Ако погубишъ млади бикъ,
Заранъ ще дойде пакъ други
Нивата да ти опасе.“
Стоянъ извади ножове
Та си заколи либето,
Па на Лазара думаше:
„Гпусъ ма е тебе да кола,
Да си не мжрса ножове.“

(Нарѣчие на тая пѣсенъ е пловдивско).

ИСКУСТВО.

Неуморимиятъ нашъ живописецъ г. Н. Павловичъ е издалъ още четири картини изъ бжлгарските исторически времена, т. е. изъ романътъ на г-на Велмана „Райна княгиня бжлгарска.“ Разбира са, че цѣлѣта на г-на Павловича е висока и поучителна, защото съ своите картини той желас да опознае бжлгарския народъ съ неговото прошедше колко-годе наглѣдно. Но тука са ражда единъ твърде важенъ въпросъ. Ние би желале да попитаме г-на Павловича, защо той зема за херои въ своите картини именно лицата изъ романътъ на г-на Велмана, когато тоя романъ са харесва само на оние сантиментални хора, които живѣятъ съ ангелете и които иматъ обичай да пжлнатъ главите си съ легкичекъ ефиръ? Но рускиятъ писателъ Гоголъ говори, че „сѣки пѣтелъ има своя Испания,“ слѣдователно и нашиятъ въпросъ не трѣба да са зема за строго трѣбование. Сѣки здравомислящи човѣкъ може да разбере, че обязанността на критиците е не да распитваме зидаринътъ защо е употребилъ за своето здание повече камане, нежели джрва или керпиче, а да рѣшимъ здраво ли е, ягко ли е и топло ли е направението отъ него здание. Но ако сѣки пѣтелъ има своя Испания, то и ние имаме право да кажемъ, че ако отъ авторътъ на това или на онова сжчинение са изискватъ живи образе и сжществующи красоти, то и живописците сж длжжни да бждатъ вѣрни на сжщата цѣль. Не знаемъ другиму какъ, а нямъ са харесва много повече живото и дѣй-

ствителното, нежели мъртвото и неизвестното. Така напри-
мъръ, ние обичаме дѣйствителните цвѣта много повече,
нежели искусственните, които нѣматъ ни животъ, ни меризма;
ние обичаме черните очици, витите вѣждици, алените уст-
ници и хримизните бузици на нашата селѣнка много повече,
нежели сичките прелѣсти на египетските мумии; най-послѣ,
ние обичаме г-нъ Павловичевите свищовлийки много повече,
нежели Райна княгиня бѣлгарска, която, разбира са, никога
не е сѣществувала. Но да не забравяте, че това е наше
частно мнѣние. Ако между вазе са намѣри баремъ единъ
човѣкъ, който да обича повече мъртвото и преминалото,
нежели живото и дѣйствителното, то ние сме готови да прекло-
ниме предъ г-на Павловича колѣните си и да земеме своите
думи назадъ. Но кажете ни, молиме ви са, що е най-мило
и най-драго на човѣкътъ? — Животътъ съ сичките негови
лошави и добри страни. И така, ако обичаме животътъ, то
трѣба да обичаме и онова, щото е живо, слѣдователно
„прекрасно може да са нарѣче само онова, щото отговаря
на нашата любовь.“ Мъртвото ние можеме само да глѣдаме
или да почитаме, но не и да обичаме, защото животътъ, кол-
кото той и да е тѣжакъ, предпочита да живѣе, нежели да
не живѣе. Сѣки ще да са сжгласи съ назе, че не само мърт-
вото, но и завѣналото, слабото, болното и безцвѣтното ни
внушава не любовь и не увлѣчение, а сжаление, сжстрада-
ние и милость. По нашето крайно мнѣние, любовьта при-
надлѣжи само на здравото и на живото, слѣдователно сичко,
щото желае да бѣде прекрасно, трѣба да е живо, т. е. да
принадлѣжи на дѣйствителниятъ животъ и да привлѣча камъ
себѣ си сжрцето. Да кажеме сега и друго. Ние имаме пж-
лно право да искаме отъ живописците, отъ литографете и
отъ фотографете, щото оние човѣчески тѣла, които сж изне-
сени на тѣхните картини, да изображаватъ сичките форми
на човѣческото тѣло така, щото то да прилича на своятъ
оригиналъ, въ противенъ случай ние никога нѣма да обжр-
неме на тѣхните произвѣдения своето внимание. Освѣтъ то-
ва, ние желаеме да видиме човѣкътъ такакъ, какавъто е въ
природата, т. е. ако живописецътъ желае да представи лу-
кавство, хитрость, сжжрь, радость и пр., то тие трѣба да
приличатъ на дѣйствителността и да не отстѣпятъ отъ есте-
ственните правила. Разбира са, че сичките тие особености,
които са изискватъ отъ сѣки способенъ живописецъ, на горе-
казанните картини сж твжрде неудовлетворителни. Лицата
почти на сичките фигури сж груби и нѣматъ въ себѣ си
нищо представително човѣческо, а самата работа свободно
може да са нарѣче „топорна“. . . . Райна, която е плѣняла
Свѣтослава съ своята хубость, прилича на убиено и болно
сжздание, а двѣте нейни другарки иматъ голѣмо сходство
съ египетските циганки, защото татарете са отличава-
тъ съ тѣжки устни и съ продълговати лица. Лицето на гржкътъ,
който е изнесенъ на сжщата картина, е принялъ такава по-
за, чегато иска да изрѣче бѣлгарската фраза: „ахъ, да го
земе дяволътъ,“ ако г. Павловичъ и да е искалъ да олице-
твори въ него отчаянность и мжстительность. А владиката и
дяконътъ? Тие лица сж копирани отъ византийските икони,
защото не приличатъ на хора. Картина, която изображава
баба Тула и лукавството на гржците, е слаба и мжртва;
а картина, която представлява белерофоновата статуя, е едно
отъ оние произвѣдения, които могатъ да са опредѣлятъ само
съ умното заключение на Гоголя. Гоголь ни разказва, че

природата доволно чѣсто бива невнимателна и че тя не упо-
трѣблява за сѣки Адамовъ потомокъ особенни старания,
особенни инструменти (сѣчива) и особенни сврѣдета и три-
ончета. Веднашъ тя земала топорътъ, ударила веднашъ —
излѣзле устни, ударила два пѣти — излѣзалъ носъ, ударила
три пѣти — излѣзле рѣще, и разумното сжщество бѣло ну-
стено да живѣе по свѣтътъ. Така е направилъ съ гореказан-
ната картина и г. Павловичъ. Картина, която изображава
сжжътъ на царъ Петра, е най-добра, ако Симеонъ и да при-
лича на св. Харалампия, т. е. на травненска икона. Ние бм
могле да укажеме още и на много други недостатоци, които
са срѣщатъ въ картините на г-на Павловича, но тука бм са
явила необходимостъ да са распространиме за искусствата
вжобще, а времето и мѣстото въ вѣстникътъ ни не позволя-
ватъ да исжжниме желанието си. Слѣдъ време ние са на-
дѣяме да са распространиме и за това дѣло. При сичкото
това, ние желаеме г-ну Павловичу особенъ успѣхъ, за-
щото началото никога не може да бѣде сжжршено. Но
нашата свѣщенна обязанность ни накарва да повториме
още веднашъ, че отъ сѣко едно поетическо произведение
са изисква строго подражание на дѣйствителността и ис-
крена душевна топлина.

ПОЛЕЗНИ КНИГИ.

*** Henkel. Allgemeine Waarenkunde. 3. Lfg. Lex. 8,
1/2 Rthlr.

*** Feuser, P. N. Lehrbuch der Landwirthschaft f. das
Volk. 3. Aufl. gr. 8, 24 Ngr. Тая домашно-економическа книга за-
служва пжлно внимание.

*** Kühn, I. Die zweckmässigste Ernährung des Rindvie-
hes. 5. Aufl. gr. 8, 1/2 Rthlr.

РАЗЛИЧНИ ИЗВѢСТІЯ.

* Най-голѣми градове въ сегашното време сж: Лон-
донъ (3,254,260 жит.), Сучанъ въ Китай (2,000,000), Па-
рижъ (1,851,792), Пекингъ (1,300,000), Цариградъ (1,200,000),
Чан-чан-фу (1,000,000), Ханг-чан-фу (1,000,000), Сангганъ,
Сингнан-фу и Кантонъ (по 1,000,000), Нев-Йоркъ (942,292)
Циерцинъ (900,000), Виена (834,284), Берлинъ (826,341),
Хонг-конгъ (800,000) Чинг-у-фа (800,000), Кадкутта (794,645),
Тохио или Иеддо (674,447), Филадельфия (694,022), Петерс-
бургъ (667,563) и Москва (611,960).

* Познатиятъ Славистъ Юлиа Леже, по думите на нѣ-
кои парижски вѣстници, е написалъ ново сжчинение за сла-
вянските племена, което носи название „Etudes Slaves.“
Това литературно дѣло може да са добие въ книжарницата
на Ернеста Леру (Ernest Leroux) 28, rue Bonaparte à
Paris. Цѣната на тая важна книга е 3 франга.

ОТЪ РЕДАКЦИЈАТА.

Молиме нашите учители и народолобци да ни испроводатъ,
ако иматъ сжбрани, бѣлгарски народни пѣсни, защото имаме да
издадеме отдѣленъ сборникъ.